ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2,903 Գ. ՏՈՒՐՔ. 1906, ՄԱՐՏ 24 — 6 ԱՊՐԻԼ 12 ՄԷՖէՐ, 1324 — 24 ՄԱՐԹ 1322 ՈՒՐԲԱԹ

بوزانتيون
ارمنيجه يومى وسياسى غزته، صاحب امتياز و مدير مسئولى
بوزانت كچيان

ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԲԻՒԶԱՆԴ ՔԷՉԵԱՆ

PUZANTION
Journal Arménien Quotidien, Politique, Financier et Littéraire
Directeur - Propriétaire
PUZANT KÉTCHIAN
Bab-Ali Djaddéssi, № 23-25
CONSTANTINOPLE

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

ԴՊՐՈՑ ԸՆԴՈՒՆՈՒԵԼՈՒ ՏԱՐԻՔ ԵՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ. — ՄԱՔՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՄՆՈՅ ԵՒ ԶԳԵՍՏԻ.

Մարմին, հոգի և միտք. ահա այն հրաշալի երրորդութիւնն որ մարդը կ'յատականէ. բայց երբ այս երեքէն մին կամ միւսն հիւանդ ըլլայ, մարդ կատարեալ ըլլալէ կ'դադրի ու չի կրնար իր բարձր կոչումին ծառայել։ Դպրոցական առողջապահութիւնն է որ ցոյց պիտի տայ այն անհրաժեշտ սկզբունքները, որոց գործադրումը պիտի ծառայէ տղուն մարմինը, հոգին ու միտքն առողջ պահելու։ Ուսումս իմ նպատակս է համառօտակի ցոյց տալ տարրական ու խիստ օգտակար այն գիտելիքները, զորս պարտին գիտնալ ուսուցիչներն և առ հասարակ բոլոր ծնողքներն իրենց զաւակները դպրոց դնելու օրէն սկսեալ։ Ծնողքները բնաւ անտարբեր չեն իրենց զաւակները 6—7 տարեկանէն առաջ դպրոց ղրկել. մեղադրելի են այն բարեկեցիկ մայրերը, որոնք իրենց մանկիկները հրդ տարին հազիւ թեւակոխած կ'ղրկեն մանկապարտէզ։ Ըստ իս մանկապարտէզները ծառայելու են միմիայն այն երախաներուն համար, որոց մայրերն ստիպուած են օրն ի բուն աշխատիլ կամ այլեւայլ ծառայութիւններ կատարել օրապահիկ մը շահելու համար. ահա այս գործաւորներուն զաւակները միայն պէտք է յաճախեն մանկապարտէզ, որպէս զի 3—7 տարեկան հասակին մայրական հոգածութենէ ու խնամքէ զուրկ չմնան։ Հետեւաբար տղան պէտք է կարդալ սկսի 7 տարեկան եղած ատեն. այս տարիքէն առաջ տրուած աշխատութիւն մը ապարդիւն ու շատ անգամ վնասակար կ'ըլլայ տղուն. 6 տարեկանին մէջ հմուտ ու կանխուած տղայ մը ուղեղը 20 տարեկանին մէջ չորցած պտուղի մը երեւոյթը կ'առնէ։ Ծնողական օրն փառասիրութեան կամ ագահութեան թելադրութեամբ կանխահաս զարգացումներն յաճախ դժբաղդ հետեւանքներ ունին։ Իւրաքանչիւր տղայ որ դպրոց կ'ներկայանայ առաջին անգամ արձանագրուելու համար, պէտք է ի ձեռին ունենայ բժշկական վկայագիր մը, որուն մէջ հաստատուած ըլլայ թէ ան պատուաստուած է, և զերծ է այն տեսակ հիւանդութիւններէ որոնք կրնան փոխանցուիլ ու վնասել ուրիշ աշակերտներու։ Երբ տղան 10 տարեկան ըլլայ, պէտք է անգամ մ'ալ պատուաստուի դպրոցի բժիշկէն — ամէն թաղային վարժարան անխտրաբար պէտք է ունենայ իրեն յատուկ նշանակեալ բժիշկ մը և կամ թաղին պաշտօնական բժիշկին յանձնելու է այդ հոգը — և կամ թէ կրնայ պաշտօնաթուղթի վկայականը ներկայացնէ դպրոցի վարչութեան։ Կրկնապատուաստում պարագան գրեթէ անտես առնուած է մեր դպրոցներուն մէջ, սակայն ամենամեծ անխոհեմութիւն է տղոց պատուաստ կամ կրկնապատուաստ թալկը։ Զենք կրնար ամէն բանի մէջ կատարեալ գիտակցութիւն սպասել ծնողքներէն, հետեւաբար դպրոցին վարիչներն որոնք չորեքին գիտակցութիւնն ունին, պէտք է որ այս մասին ուշադրութեամբ և նոյն իսկ խստութեամբ պահանջեն կրկնապատուաստի վկայականները։ Հարկ անհրաժեշտ է որ դպրոցական տղաք պատուաստուած ըլլան իրենց ամենափոքր տարիքնուն մէջ ու կրկնապատուաստին թէ' 10—11 տարեկան տարիքին և թէ' 20—21 տարեկան եղած ատենին։

Դպրոցին մաքրութենէն վերջ ուսուցչին գլխաւոր պարտականութիւնն է հսկել տղայոց անձնական մաքրութեան։ Ծնողքներ կան որոնք շատ մակերեւոյթին գաղափար մ'ունին մաքրութեան վրայ. անոնք կ'կարծեն թէ տղուն դէմքն ու ձեռքերը լուալով և մազերը սանտրելով մաքրած կ'ըլլան զայն, ու այդ հաւատքով կ'ղրկեն դպրոց. սակայն ասիկա մաքրութեան երեւոյթն է միայն, իրական մաքրութիւնը չէ։

Տղան երբ դպրոց կ'ներկայանայ, պէտք է իրապէս մաքուր ըլլայ. ատոր համար առ նուազն 15 օրն անգամ մը բաղնիք երթալու է, ու ամէն օր մաքրելու է տղուն գլուխը, դէմքը, քիթը, բերանը, վիզը, ձեռքերն և քանի մը օրն անգամ մ'ալ ոտքերը. մարմնական մաքրութեամբ կ'զօրանայ տղան ու առողջ կ'ըլլայ, որովհետեւ ոտքերու յաճախակի լուացումը ցրտառութեան նուազ ենթակայ կ'ընէ տղան. իսկ մարմնոյն յաճախակի լուացումը մորթին պաշտօնը կ'դիւրացնէ։ Աղքատ ծնողքներու համար կարելի է դժուար կ'ըլլայ հարկ եղած մաքրութիւնն ի գործ դնել. այս տեսակ բազմաթիւ պարագաներու մէջ դպրոցին վարիչները դիւրութիւններ ընծայելու են աղքատ ուսանողաց համար, որպէս զի այդ հէգ մանկիկները չզրկուին 15 օրն անգամ մը բաղնիք երթալու առաւելութենէն։

Տղան բնականաբար անփոյթ է. պէտք է անոր սովորեցնել թէ անհրաժեշտօրէն անպայման է դասարանէն ներս մտնել առանց մաքրուած ըլլալու, պատառոտուն ու աղտոտ հագուստներով կամ չսանտրուած մազերով։ Մարմնոյ աղտոտութենէն է որ յառաջ կուգան շատ անգամ դասարանին մէջ վնասակար ու նողկալի հոտեր. դպրոցականին հագուստներն սկսելով ներմակեղէններէն ու գուլպաներէն՝ բացարձակապէս մաքուր ըլլալու են. պէտք է ամէն օր խնամով մաքրուած ըլլան անոնց հագուստներն և մերթ ընդ մերթ լուացուին։ Մերժելու է զանոնք, որոնք աղտոտ ու պատառոտուն զգեստներով կ'մտնեն դասարանէն ներս։ Այս սկզբունքը կամ պահանջքը շատ դառնապարտելի ու անգութ է թուի, եթէ մտածենք թէ կան ծնողքներ որոնք արցունքով կ'դիտեն իրենց զաւակներուն այն թշուառ ու մերկութեան վայել վիճակը, և որոնք անհաղորդելի տրտում ցաւ մը պիտի զգային իրենց զաւակաց դպրոցէն ճամբուիլը տեսնելով. բայց ի՞նչ օգուտ. կեանքն հաւասարապէս ժպտուն չէ ամէնուն, ու ամէն ծնողքի տրուած չէ իրենց զաւակները պատշաճօրէն սնուցանելու ու հագուեցնելու կարողութիւնն ու երջանկութիւնը։ Ուրեմն ի՞նչ ընել. Թողուլ որ խեղճ պզտիկները փողոցները ալքանան. երբե՛ք. այս պարագային պատասխանատուութեան բեռն ամբողջովին կ'ծանրանայ իւրաքանչիւր թաղի աղքատախնամ ընկերութեանց վրայ. անոնք պարտական են օգնել կարօտ ծնողքներու։ Հոս ուրեմն կ'ինկնայ ծանրանալ աղքատ դպրոցականներուն հագուստ տրամադրելու ամենախղճալի դերը թեան վրայ. այն ծայրայեղօրէն փափուկ գործին վրայ որ շատ անգամ ասուցանելու կոչում, անգութ ու անփափկանկատ վարմունքով կ'մեռցնէ տղուն մէջ բոլոր բարի ու մանկական զգացմունքներն ու արժանապատուութիւնը, նոյնպէս բարոյական ազնիւ զգացումները, ու այս ամէնուն փոխարէն կ'ծնեցնէ անոնց մէջ կանխահաս ու դժնդակ գիտակցութիւն մը իրենց տխուր ու ցաւագին վիճակին նկատմամբ։ Աղքատ տղոց գործածուած հագուստներ տալու սովորութիւնը լաւ չէ, առողջապահական չէ, և եթէ հարկ ըլլայ տալ, պէտք է նախ խնամօք հականեխել. դպրոցականներու հագուստը խիստ պարզ ըլլալու է. հարուստ ու աղքատ հաւասարապէս պարզ զգեստներ նախընտրելու են, որպէս զի տղուն շարժումները չկաշկանդեն զգեստներն պատճառաւ, ու այնպէս մը ընելու է որ անոնց մարմինը լաւ պաշտպանէ օդին բարեխառնութեան դէմ. ձմեռուաններ բուրդէ, իսկ ամառուան զգեստները կտաւէ ըլլալու են. պէտք է թէ մանչերու և թէ աղջիկներու համար լաւագոյն ու յարմար զգեստն է, որուն թէ' չինելը դիւրին է և թէ մաքրելը, ու-կէ զատ ան առաւելութիւնն ունի որ դպրոցական աշակերտներուն թեւերու շարժումը չարգիլեր։

Բաւական չէ դպրոցականին ներմակեղէններուն և հագուստներուն մաքրութիւնը. բաւական չէ զանոնք 15 օրն անգամ մը բաղնիք տանիլը, այլ պէտք է ամէն օր հոգ տանիլ անոնց բերնին ու ակռաներուն մաքրութեանը։ Անհամար միքրոբներ կան առողջ մարդու մը, ինչպէս նաեւ տղայոց բերնին մէջ. ուրեմն է յիշել բոլոր այն միքրոպներն որք կ'ծեին բերնին խոռոչին մէջ և զորս ուսումնասիրած են Բաոթեօռ և ուրիշներ։ Տղուն մէջ գիտակցութիւնն արթնցնելով սովորցնելու է որ ամէն օր ակռաներն ու բերանը մաքրէ։ Մաքուր խոզանակ մը պարզ ջուր և ակռայի փոշի մը(*). ասոնք անհրաժեշտ նիւթերն ակռաներու մաքրութեան համար։ Զանազան պատրաստութիւններու, մանաւանդ համեմատութեամբ ներու ասեղ ֆէնօլային ջրախառն դեղն(**) ամէնէն լաւագոյն հակամանրէական է բերնի համար։ Առ ի չգոյէ ակռայի փոշիի՝ օճառով ալ կարելի է մաքրել ակռաները. սակայն օճառը դժուար է փոքրիկներու համար. որովհետեւ կրնայ սիրտ խառնուիլ և փսխում պատճառել։ Պէտք է նախազգուշութիւն տալ գիշերները պառկած ատեն ակռաները մաքրելու սովորութեան. յուրաքանչ բերնին մէջ կերակուրի մնացորդներուն, գիշերային ֆերմանթացիոնի տեղի կ'տան։ Ակռաներու մաքրութիւնը կ'պահպանէ ակռաներու առողջութիւնն ու կ'արգիլէ անոնց փտութիւնն ու կ'նպաստէ լաւ մարսողութեան։ Մաքուր պահել պէտք է նաեւ գլուխն և մազերը. պզտիկ մանչերու մազերը կարճ կարելու և ամէն առաւօտ կարծր խոզանակով մը խոզանակելու է. յաճախ լուալու է անոնց գլուխն օճառով և ջուրով։ Պէտք չէ ընդունիլ այն դպրոցականներն որոնք ոջիլ կամ գլխու մորթի հիւանդութիւն ունին։ Անմոռաց հսկելու է որ դպրոցականներու ձեռքերն և եղունգները մաքուր ըլլան. սեւցած ու աղտոտ եղունգով աշակերտները տուն ճամբելու է։

Ուսուցչին պարտականութիւնն է նաեւ ուշադիր ըլլալ որ աշակերտները եղունգ կծելու վնասակար սովորութիւնը չունենան, վասնզի միքրոպներ կրնան բոյն դնել եղունգներուն մէջ, որոնք կրծելով, այլազան չարիքներու դուռ կ'բանան։ Ձեռքերու ու եղունգներու մաքրութիւնն և խնամքն հարկ եղած նրբութիւնը կ'ստանայ։ Ցորդոքեր պէտք է տղաքն որ առաւօտները տաքուկ ջուրով լուան իրենց ականջները, և աղուոր ծծեն տաքուկ ջուր քթի ծակերէն ներս, և այս կերպով կ'ազատին մէջի միքրոպները։ Վայնէյ շատ իրաւացիօրէն մաքրութիւնն առաքինութեան կարգը կ'դասէ. սովորեցնել մաքրութեան սովորութիւնն ու ճաշակ մը, ոչ միայն կ'նպաստէ տղուն ֆիզիքական, ևլն., այլև անոր խիստ փրկարար ազդեցութիւն մը կ'ունենայ անոր բարոյական դաստիարակութեան և նկարագրին վրայ։

Մ. ՉԻԼԵԱՆ

(*). — Carbonat de chaux, 30 gr.
Essence de menthe, III gouttes.

Ընթերցողներն եթէ կ'ուզեն իրենց ակռաներուն թէ' մաքուր և թէ ճերմակ ըլլալը, պէտք է իրենց գործածած պարզ ջուրին մէջ աւելցնեն «օ օքսիժէնէ». Մէկ ապակի դգալ «օ օքսիժէնէ» կէս գաւաթ ջուրի մէջ։։

(**). — Eau distillée, 100 gr.
Phénosalyle X goutte

ԲԱՐՔԵՐԸ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՎԱՆ, Մարտ 5.

Բ.

Տարիէ մ'ի վեր նորաշէն եկեղեցւոյ մէջ կիրակնօրեայ լսարան մը հաստատուած է։ Ինչո՞ւ չենք երթար լսելու. կ'սպասէինք որ միւս Ս. Եկեղեցիներ և քաղաքամէջէն ալ հետեւէին այս բարի և օգտակար օրինակին, ընդհակառակն կ'տեսնենք որ ո՛չ թէ հետեւողներ ունեցանք, այլ և շատ ցանցառ թուով մարդիկ կ'երթան լսելու. հաստատուածներ են մեծաւ մասամբ գացողները, այնպէս որ խօսողները կը թալին և կ'զղջան երկրորդ անգամ խօսելէ։ Ընթերցատուն մ'ալ բաղձալի գործ մը լսեցին. հոս ալ այսպէս։ Ընթերցատունն մ'ալ բացաւ Պ. Յովհաննէս Բիւզանդեան նախ մասնաւորներով և լրագիրներով, հոս ալ շատ քիչեր եղան գացողներ. խեղճ մարդը տեսաւ որ վարձած տեղը չէր կրնար հարել, թողուց ուրիշ ծախքեր, պարտաւորեցաւ փակել խանութը, եղաւ հիմա թէ ընթերցատուն և թէ խանութ. հիմա լաւ լսուեցաւ կ'լեցուեցինք, տեղ չի մնար չարժելու. այսպէս են նաեւ բոլոր արհամարհուած գաղափարներ և գործեր։ Աղէկ պատճառ եղաւ ամէնուն ընթերցատուն տանելու. «Ո՞ւր կ'երթաս», «Ընթերցատուն» պատասխանելու պատուաւոր պաշտօն մը։ Բայց ո՛չ. վասն եղէք կ'երթանք չէ թէ ընթեռնուլ, այլ պիլարտօ, տաւլու կամ թերիֆ (թղթախաղ մ'է որ նոյն բանն է և ամէն տեղ ընթացիկ է) խաղալու։ Այս ընթերցատան փոքր կողմ կարդացողներ և մեծ կողմը խաղացողներու յատկացուած է, բայց քանի անգամ է որ կ'տեսնեմ, կարդալու կողմն ալ կ'խաղան. Պրն. Յովհաննէս գէթ թող խնայէ քանի մ'օրնիս ուսուցիչ և կարդալու փափաք ունեցող պարոններուն, որք, նկատած եմ, իսկապէս մինչեւ վերջը կարդալով կ'անցընեն իրենց օրը։

Այսօր Տնանկի կիրակի, սուրբ պատմական նիւթի վրայ խօսեցաւ նորաշէն Ս. եկեղեցւոյ մէջ կէսօրին Պ. Համբարձում Երամեան. բաղդատմամբ ուրիշ օրերու, քիչ մ'աւելի ունկնդիրներ կային։ Աւելի իր ազնուիլ պերճախօսութեամբ մէկ ու կէս ժամէ աւելի, թափանցեց ամէնուս սրտի խորերը։ Շատ ճիշդ է որ կ'ըսէ. «Լաւ է կոյր աչօք քան կոյր մտօք»։ Ափսո՜ս որ մտահոգութիւն մը կ'տարածայուէր իր կնճռոտ ճակատը։ Իցի՜ւ թէ գտնուէր մէկը որ փարատէր անոր մասը մտահոգութիւնը։ Գոհութեամբ լսեցինք որ յառաջիկայ Դասատուրի կիրակին դարձեալ այս մեծայարգ պարոնը պիտի խօսի ուսուր պատմածի վրայ։

*** Լրագրական գիտողութիւններն և քննադատութիւնները կ'կարծեմ թէ այնքան չեն ազդեր մեր վրայ. մինչդեռ կ'երեւի թէ կ'ազդեն բողոքականաց վրայ։ Անցեալները, անդամ բժիշկ Միսիոնար Տրզդ. Աշըր, իրենց կիրակի առաւօտեան ժողովի քարոզի մէջ, շատ կ'հաւնի եղեր Լուս. Եկեղեցւոյ Գիշերուան ժամերգութեան և Աստուածային փառաբանութեան կարգ ու կանոնին և կարծեմ թէ փափագ ալ կ'յայտնէ որ իրենք ալ հետեւին այս օրինակին։ Ժողովրդեան մէջէն ալ Բաղըք. Եկեղեցւոյ ատեն անդամ համբաւաւոր Դարբինեան Պ. Սահակ այն ժողովի ատեն շատ կ'գովաբանէ նոյնպէս Լուս. Եկեղեցւոյ ներբողել և Աստուածախօս աղօթքներն ու շարականները. և կ'յորդորէ անդամները, երթալ մտնել հոն ու հասկնալ թէ ո՛րքան արտօգրաւ և մարդուս միտք ու հոգին յափշտակող օրհներգութիւններ կան։ Ուրիշ կէս ատեն համբաւաւոր անդամ մ'ալ չուկան խանութի մը մէջ Հայ Եկեղեցւոյ անդամաց կ'խօսի եղեր թէ. — Իրօք դուք մեռելներու համար ինչո՞ւ կ'աղօթէք՝ ըսելով. «Դատաւորեա զսա ընդ աջակողմեան դասուն»։ Գիտելի թէ ընթացքն այս գիտողութիւնը միայն կ'երեւի հազիւ կրցած է տալ այս պարոնին վրայ։ Ամերիկայի մէջ ուսեալ տեառն Փախչեան Պ. Դաւիթ անուն անձ մը երկրորդ քարոզիչ մը ուղեցած է տասնէ մ'ի վեր, անղէս Բաղըք. Եկեղեցւոյ բեմ վրայ. բաւական լաւ կ'խօսի եթէ երբեք շատ չզգայ։ Քարոզիչներուն չէր գտնուած երբ օր մը ծանօթ գիւղացի մ'ըսաւ ինձ թէ Երէկ կէրակէ տաճարն ժողովարան գացի. բայց այդ անձէն քարոզիչն ո՞վ որ էր, այնչափ պառաց որ ակռաներս ցաւեցան։ Հաստաքարոզութիւնս չարժեց, յոգնած կերակրի փոքրիկ անմայր աղջկան ձեռքը բռնելով գացի հոն. իրօք որ գեղջուկի դիտողութիւնը քիչ գտայ. հագուց ճաշեցնելու, ձեռն կարելու չափ կ'պատար. այնպէս որ խեղճ աղջիկս խեր քուն տարած պէս կ'մնար, անոր յանկարծական զրուցելն սոյն գեղջուկի նման զարմանալով վեր թռաւ ու երեսս, հոս հոն կը նայէր պիշ պիշ հասկնալու թէ ի՛նչ պատահեցաւ։ Այս պարոնը, եթէ մեղմացնէ իր ձայնը, ու քարոզչի չարժուածքներէն ու ծաղրելիքներէն դադրի քարոզի տանն, աւելի հաճելի ըլլայ կրնայ վստահիլ։

*** Այս օրեր քանի մ'անգամ առիթ ունեցայ մտնել Ամերիկեան հիւանդանոց՝ որ մէկ հատ է Վանայ մէջ. ըստ իս շատ լաւ և կարգաւորեալ դարմ. բայց անոր հայրը Շուշեան Մ. Պողոսեան տղան օրն որ անոր իր ալ բթամատը վէրքի պատճառաւ կտրել տալու դժբախտութեամբ հոն պառկած էր, ըսաւ ինձ որ «Եթէ տեսնես Տփղիսու (որովհետեւ մինչեւ Սղերդ գացած եմ, ուրիշ տեղ մը գացած չունիմ) հիւանդանոցներն ու բաղդատես ասոնց հետ, շատ տարբերութիւն պիտի գտնես, բայց նորէն աւելի ալ շատ բան է մեզի համար, եթէ երբեք օր մը առողջ դիմենք և վկայեալ բժիշկներու կարեւորութիւն տանք»։ Մեք, գաւառացիներս՝ գրեթէ ընդհանրապէս՝ մինչեւ որ հիւանդը մեռնելու առաջին չհասնի, չենք դիմեր վկայեալ բժիշկի, այլ անոր անոր պատուական խօսքերուն և դեղերուն կ'հաւատանք։ Ասոր որդիներն ալ իրենք ալ ենթարկուեցայ մէկ ու կէս տարի առաջ, հաւատալով Պիտակ անուամբ սաքցրքի մը, և ըստ մօրն ըսածին, Տոհմ Խալիկ անուն անձ մը։ Ասոնք բերկ Պօլսական պարոնի ցի ըլլալով, մայրը չի կրնար ըսել Տօղտոր, այլ կ'ըսէ Տոխոռ. և այս բառն ալ հոս կ'ըսուի այն ուսերուն, որոց բրդերն ո'չ մազ ունին և ոչ գամ. ասոնց մէջէն եղող խառնուրդ։ Իսկապէս շատ գիւղերն այս բառն յիշելու բժիշկին՝ ամէն ա՛նչափ վստահեցուց ինձ հիւանդ տեսնելու համար թէ հիւանդ չէ, որով վկայեալ բժիշկ չդիմեցի մինչեւ մեռնելու օրը. թէեւ նոյն օր բժիշկ կանչեցի, բայց ի՛նչ օգուտ. բժիշկն եկաւ և շատ ցաւելով ըսաւ թէ 100ին հազիւ 5 յոյս կայ ապրելու. իրօք քանի մը ժամ յետոյ մեռաւ, և մեզցուց նաեւ զիս իր հետ. ո՛վ ողբալիութիւն։ Այսպէս ալ զոհուած են նաեւ շատե՛ր և զոհուեցան նաեւ այս ձմեռ Կապարեան Վահան անուն պատուական երիտասարդ մը, որուն համար Վանեցիք ցաւեցան։ Զոհեց նաեւ խեղճ ծերունի անոր հայրը իր ալ բթամատը, ինչպէս յիշեցի արդէն. թերեւս, կան ուրիշ շատեր ալ որ ես չեմ գիտեր։ Ի սէր Աստուծոյ, մի՛ հաւատաք այս խարդախ և չտեսմալ սուտ բժիշկներուն. ասոնք ձեր անձը կ'սպաննեն. փոխանակ ասոնց՝ ամէնէն առաջ վկայեալ բժիշկի դիմեցէք. և հաւատացէք որ եթէ բուժելի է հիւանդութիւնը, պիտի բուժուին ձեր հիւանդ սրտի հատորները։

ՄԱՐԳԱՐ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Միջազգային հրապարակները

ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՆՉԷՍԹԸՐԷՆ Ապրիլ 2 թուակիր լուրերուն նայելով, Բամպակի Հրապարակն հանդարտ է, բայց գինը բարձր. որովհետեւ 6.07 բէնս եղաւ, այն է՛ ամենաբարձր գինը Ցնվր. 31էն ի վեր։ Եգիպտականին եղաւ 9 ⁵/₈ բէնս, բարձր գին մը որուն նմանը տեսնուած չէր 1904ի ամառէն ի վեր։ Ամերիկայի ջոջ չահողէտներն որոշումը կարգի ճիգեր ըրին գինները վեր առնելու համար։ Հեռագիր հեռագրի վրայ ղրկեցին Լիվըրբուլ թէ բարձրացումն անխուսափելի է. թէ սպառումը յոյժ մեծ է ամենուստ. թէ պաշարը սպրանքն անբաւական է. թէ Հարաւի օդն անյարմար է նոր բերքին անկուելուն, և դեռառաջ բամպակը պիտի չդիմանայ հարաւային Դեքսասի մէջ, և Միսիսիբբի հովտին ողողումներն անկարելի կ'ընեն աշխատութիւնները։ Գնման հրամանները ճարտարօրէն բազմացուցին, անոնք ցուցընելու համար թէ ամէն կողմէ մեծ խնդրանք կայ։ Բայց այս հնարքներն շատ հեղ փորձուած ըլլալով այնքան չեն ազդեր հիմա։ Եւրոպացի մանարանատէրը, վաճառականն ու չահողէտը, թէեւ չեն վախնար գիններու բարձրացումէն, բայց չեն ուզեր գործք դառնալ ամերիկացի չահողէտին ձեռքը։ Մանչէսթըրի մանարանք լաւ գործ ըրին այս չաբթուան ալ։ Առաջիկայ Նոյմ.ի, Դեկտ.ի և 1907 Ցնվր.ի համար ապսպրանքներ առնուեցան՝ նոր բերքին գինն հիմ բռնելով։ Զինաստանի համար ապսպրանքներ եղան, յանձնելի 1907 մինչեւ Մարտ։ Հնդկաստանի համար ալ բաւական կտաւ գնուեցաւ...

ԼՈՒԻ ՊՈՒՍՆԱՌ (26)

Վայրի Գազաններու Որսորդը

ԳԼՈՒԽ Զ.

Երեւակայեցէք ահռելի գօտիներ, խուլ խուլ իրարու վրայ բարդուած անվերջ ու անվախճան, լեռներ ձեւացնելու աստիճան, անոցին բոյներու չորքեր, կրկնապատկուած, տասնապատկուած, հարիւրապատկուած և պարիսպներ դարբնուած, և այս ամէնէն՝ անհուն որոտալի ձայն, մը թեղուններուն պէս կախուած բաղեղներու անվախճան ցանցեր, դարձեալ պիտի չկարենաք երազել վիճ մը անյատակ, հանքային ներքնաշխարհ մը անյայտ, գետնափոր մը խանաւոր, որ կարենայ ի կիրթ գալ հասարակածային բռնաւոր Բնութեան պատրաստած այս պաճաճանքին հետ, որ Կոյս Անտառ կ'կոչուի։

Կ'ճանչնա՞ք հին Բարիզի այն մթին քանիները, բարձր տուներով, լպիրծ և փոկչոտուն ոլորտներով, ցուրտ մթնոլորտով, որք կ'կոչուին Ռիւ Մոպիւէ, Ռիւ տը Վէնիզ կամ Ռիւ տը Գրանդոմ։ Երբեք արեւ չի չորցներ անոնց ցեխոտ սալայատակները, երբեք կապոյտ մը թուիլնալը չի լուսէր հոն։ Գիշերը, օդային կայք կաւցողներ կարծես հեղձնուրք են։

Տուն մը վրայէն ձեր աչքն երբեք խառնշած է այն նեղ բակերուն մէջ, որք հորերու պէս մութ են, և որոնց խորը բռնադատուած կ'չարժին էակներ որոնց ձեր միայն կրնաք գուշակել ատանց դանդաղ նեղում։

Եւ-սակայն այս կոյանոցներէն քանի մը ի՞նչ բէհլ յորդաաստ հիւ կուգան, թիւնը արդինքատուած քաղաքին չքնաղ...

Թիւնները մղանջինապէս կ'փոփոխին։

Այսպէս են Կուլաշայի անտառներն ալ, որք բուսային անդունդական հրաշալիքներու մէջ կ'ազդեն անհետացած թուրքուն անկիւններ, ոչ նուազ մթին, ոչ նուազ մենաւոր, և տաւել ահարկու։

Պատճառը ան է որ տարապայման երկու ռեակցիչ զօրութիւններ իրարու հանդէպ կ'գտնուին հոն։ Մէկ կողմէ, Հասարակածի արեւը, որուն անողոք ճառագայթները չափազանց կ'առաքեն այս այրեցեալ գօտին, որ իրաւամբ այդպէս յորջորջուած է. միւս կողմէ, պարարտ և խոնաւ հող մը, գործարանային մարմիններու դարաւոր բեկորներէն կազմուած և անդնդական տարրերով ցոցաւուրդ յափրացած։

Հասնաւ, իբրեւ խոնաւ սողիմ հսկայի, մէկ վայրկեանի մէջ կ'ծիլէ այս յանկարծական արգասաւոր բուսահողին մէջ, զգալապէս կ'ուռճանայ այս անհուն ջերմանոցին մէջ, և քանի մ'ամսուան մէջ ծառ կ'դառնայ։ Իր կատարը կ'երկարի, բարակ և նրբաձիգ բունը կ'բարձրանայ հեռաձայնի խողովակի մը պէս, որմէ արեւը կարծես կ'ծծէ հողին հիւթերը։

Մատաղ ծառն օդ կ'ուզէ. Լոյսի պէտք ունի։ Իր ոստայն տերեւները, գետնափորներու մէջ տեղ տերեւներու պէս ալ նուրբեն, պէտք ունին այն «կանաչաներւ թին», որ անոնց գունատուիչ նիւթն է, ինչպէս «արեանաւիւթը» (էմօկլոպէն) արեան գունատուիչ նիւթն է։ Արեւը միայն կրնայ հայթայթել այդ կանաչանիւթը։ Ուստի իրենց պաշտօնն է մինչ վեր բարձրանալ, երթալ փնտռելու համար անոր հրաշագործ համբոյրները, ու մէկ այժ կրնայ կառուցանել այս խոյացումը, այս թափը։ Ծառերուն կատարները կ'ծածկեն տերեւներուն անթափանցի թաղքի մէջ, ուր կեանքն անկարելի կ'թուէր, վասն զի հազիւ իրենց վտառաբանին բացը բաւական թթուածին կ'գտնէր այս աղքատացած մթնոլորտին մէջ։

Անոնք ապրեցան այնպէս ինչպէս որ մնաւաներու մէջ ծծծկուած կոտկ մը կ'ապրի։

Երկու օրն անգամ մը, Ռօպէն պաչարի կ'երթար և ազարակէն կ'բերէր ախոռքը (չիչա), գետնախնձոր, եգիպտացորեն և պանիր։ Արդարեւ, տխուր անկարաութիւն, որ հազիւ բաւական էր իրենց փոքրանիներուն ցաւագին գալարումներն արգիլելու, անօթութեան մահաբեր գործը խափանելու։ Բարեբախտաբար մարդկային կեանքն երբեմն զարմանալի ճարճատուկներ ունի։

Երկու մենակեցները ժամէ ժամ ի զո՛ւր կ'սպասէին նշանի մը, երբ առաւօտ մը Ռօպէն, որ առոյն և հինգերորդ անգամ ըլլալով կ'հետեւէր տասուակին ալմաստ ընթացքին, վախէն վեր ցատկեց, կարծես աղուն մը տեսած ըլլար։ Զարդ թեւանկներով զինուած թեթեւ մակոյկ մը, իր ապէժ կ'ծփար, չուանով մը խաչը արմատի մը կապուած։ Այլ եւ տարակոյս չկար. աւելի ճիշդ այն տափանակէ էր զոր Ինք և Բոզիմեր չինած էին, զոր ինք «Լեգէնսէն»ը(Ցոյս) յորջորջած էր, և որ այնքան թարօրէնակ կերպով անյայտ եղած էր։

Պարագաներու ի՛նչ խորհրդաւոր զուգադիպութեամբ էր որ այդքան ի դէպ ժամու և մեկնելու կողմ ու պատրաստ կ'գտնուէր։ Հասուն պղամանութիւններու խանչար օդկախ մը դրուած էր անոր կեդրոնը։ Մենքրի տակ եղած քանի մը փոքրիկներ և զէնախոխնձորներ, և ինչ որ աւելի զարմանալի է, երկվեցեակ մը պաքսիմատ և չէշ մը օղի կ'ամբողջացնէին այս պաշարը, փանց կամրը և նոր կաթիլ մը կ'աւելցնէին այս ավկէտանքին վրայ։

Բուսային կեանքի այս երեւոյթները տարօրէն, ապշեցուցիչ են։ Անոնց վրայ գաղափար մը կազմելու համար թափառած ըլլալու է այն լայնատարած սուտերուն տակ, որք մէկ մարմին կ'կազմեն ամպերուն մօտ, և այն վիթխարի արմատներուն վրայ մագլցած կամ անոնց չուրջը դարձած ըլլալու է, ուր անդադար կ'պատրաստուի բուսական կեանքի խորհրդաւոր ծնունդը։

Ա՛հ, ո՛րքան ճշմիմ է մարդ, որ դժուարաւ կ'չարժի այս անհուն թուլութեան քին մէջ։ Իր քայլուածքն ո՛րքան դանդաղ է այս հսկաներուն մէջ։ Եւ սակայն կ'յառաջանայ, մէկ ձեռքը կողմնացոյց և միւս ձեռքը յառաջ, և իր քանդիչ աշխատութեամբ գաղափարը կ'արդինք մը իր խայթով կ'յաջողի ծակել լերան մը կողը։

Այս բուսական գեղողանմանններուն մէջ է որ ապրեցան մեր երկու հերոսները, առանց գրեթէ ժամանակի գաղափարն ունենալու, իրենց գլխուն եկած կրկնակ դժբախտութենէն ետքը։ Օդն ու լոյսը կ'պակսէին իրենց։ Թռչունի ոչ մէկ գեղգեղանք կ'վրդովէր այս գերեզմանական լռութիւնը։ Անտառին թեւաւոր հիւրերը, գողունիներէն ետքերկ, չեն համարձակիր մտնել այսպիսի անձաւներու մէջ։ Թռչունները, խոտ անգամ չկայ այս արմատներուն վրայ, որք կոթական մայր—եկեղեցիներու սիւներուն խարիսխին պէս կ'կոթկթեն, բայց լպիրծ, կանաչորակ, ապուշի պէս ուռած մամուռներ, որոնց ներքեւ կ'վխտայ օձերու, մողէզներու, դօդօշներու, ցուլերու, կարի—սարդերու և կարիճներու ամբողջ աշխարհ մը։

Գրեթէ մէկ ամիս ապրեցան անոնք այս անձաւին մէջ, ...

բնակարանը։ Նաւակն իր անյայտացման օրէն ի վեր ջուրին մէջ խարսխուած ըլլալու էր, վասն զի իր խոնաւ և ատակուն աղմուտ միջնորմերը տեղ տեղ ծածկուած էին ջրային բոյսերու թեթեւ խաւով մը։

Այս իրողութեան անուշոր հանդամանքին աղէկ առանց անմնալու, Թիւպարը, որ ամէն բանի պատճառ էր, ուրիշ բան չմտածեց բայց եթէ դուրս ելնել իր խոնաւ մենարանէն, առեղծուածին մեկնութիւնը ետքի թողելով։

Վաղն ի վաղ եօ դարձաւ։

—Բոզիմեր... կ'մեկնի՛նք։

—Ո՞ր կողմ կ'երթանք, ընկեր։

—Մեր սափոնուը գտնուեցաւ։ Հոն է, մօտիկը։ Տարակոյս չկայ թէ աւելի կնչանակէ որ գետակն աղատ է, թէ կրնանք մեկնիլ այս անիծեալ երկրէն, և թէ վերջապէս կրնանք Մարօնի գետը մտնել։

—Լա՛ւ, ձեզ հետ պիտի գամ։

Միամիտ մարդուն արտասանած բացադանչութիւններուն և զարմացական բանաձեւերուն չարքը պատմել աւելորդ է։ Բայց եթէ շատ կ'խօսէր, շատ ալ կ'գործէր։ Իր ուսած սրունքը կարծես անյայտն ծանր չէր որքան միւսը։ Կաղն ի կաղ կ'վազէր հէքէ սաւմարթը, և այնքան աչխատեցաւ որ իր ընկերոջ հետ գրեթէ միեւնոյն ատենն յոլոգեցաւ նաւակ մտնել։

Մանկական ուրախութիւն մը նկարուեցաւ իր չարաչար խարշուած դէմքին վրայ, երբ իր բռնաւոր ձառներուն մէջ զգաց թեճակի մը կոթը։ Նաւակը երկու մարդոց թեճակներուն մղման տակ սկսաւ կամաց կամաց սահիլ խռոտրուն մէջէն, որոնց թեթեւակի քսուեցաւ և վար իջաւ մինչեւ մեծ գետակը։

Կատկածելի բան մը չկար որ խափանէր անոնց լաւիկ նաւաղղութիւնը։ Վերջապէս կ'տեսնէին նաեւ լոյսը։ Աչքերնին մեծ մեծ բացած, մկաններնին լարած, ականջնին անկած կ'յառաջանային, մեղմիւ միջնելով իրենց թեճակները, զգուշանալով նաւակին մարմնոյն զարնելէ և ջուրին ձայնն հանելէ։

Շահագործուող առաղձարանի մը մօտէն անցան. բայց բնակարանները կարծես վայրկենապար դատարկ եղած էին։ Տափանակը քերեց կաճղերու քովէն, որք պարապ տակառներու կապուած կ'ծփային, և կ'երթային դէպի Մարօնի գետը, հօսանքին քմահաճոյքին թողուած։ Ամէն ինչ լաւ կ'ընթանար։ Քանի մը վայրկեանէն անցած պիտի ըլլային վտանգաւոր ջրանցքէն։ Սարավին գետակը կ'լայննար իր բերնին կողմը։ Մարօնի գետը կ'նշմարուէր։

Փախստականները պահ մը կանգ առին, ամէն կողմ դիտեցին, մանրակրկիտ քննեցին ցամաքներուն, արմատներուն և կոճղերուն կազմած խորտուբորտութիւնները։ Կասկածելի բան մը չտեսան։

—Ուրեմն յառա՛ջ և ամենայն արագութեամբ, ըսաւ Ռօպէն ցած ձայնով։

Նաւակը նետի մը պէս սուրաց Մարօնի ջուրերուն վրայ, որուն միւս եզերքն իսկոյն երեւցաւ, իբր երեք քիլոմէդր հեռուէն։

Երկու ընկերները կ'սկսէին կարծել թէ վերջապէս ապահովութեան մէջ էին։ Արդէն իբր չորս հարիւր մեդր հեռացած էին այս անհիւրընկալ հողէն, երբ անէծքներով և յիշոցներով խառն կատաղի աղաղակներ թնդացին իրենց ետեւն։

Ցեառ հրացանի պայթիւն մը լսուեցաւ։ Գնտակը, որ սխալ ուղղուած էր, ջուրը վեր ժայթքեցուց աւելի քան քսան մեդր անդին։

(Շար.) Թարգմ. Բ. ԳՕԶԱՃԵԱՆ

ցաւ։ Թէ՛ Կոտւէ Թէ Տպածայի համար խնդրանքն այնքան առատ եղաւ որ գործարանք նոր կ'ընեն, և մինչեւ որ գոհացուցիչ չոհ մը չտրահավեն՝ պայմանի առկ չեն մաներ։

ԼՈՆՏՈՆԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԷՆ Ապրիլ 2ի լուրերուն նայելով, Աշխետը դէպ ի վար կ'իջնէն այժմ, միայն Եգիպտացորենն ու Վարսակը սուղ ըլլալով։—Հանգերն ու Բամպակ Իւղերը դէպ ի վեր են նորէն։—Բամբը սուղ է մինչ, և գաղթային բուրդի աճուրդներն ի Լոնտոն բարձր գիներով կ'կատարուին։ Բրդեղէնի համար ալ խնդրանքն յայժ գոհացուցիչ է։—Վուշ և Բրնտմամանապէս յայժ գործոն հրապարակ մ'ունին։ — Հնդիկ կանեփ գործածողներուն համար խնդրանքը բաւնակ է։—Գործածուած Երկաթի ու Պղնձի համար խնդրանքը կ'շարունակէ տեղ տեղ։ Շէֆիլտի գաւառին մէջ գործարանք զեղչեցին իրենց աշխատանքը։ Խամ Երկաթը նորէն ակարացաւ։ — Պղինձ և Անագ դէպ ի վեր են նորէն։ Կապար՝ հանդարտ, Զինկ՝ հաստատ։—Հանքածուխի համար չատ խնդրանք եղաւ չօգիի առաջէն, և առանին ապառման համար ածուխն ալ չատ ուզուեցաւ։—Շաքար քիչ ուզուեցաւ, և գինը ակարացաւ։—Խաժակէ ընթացքն անկախան։—Թէյ՛ հաստատ։ —Բրինձ և Համեմ՝ հանդարտ։—Լաստիկ խէժը սուղ է մինչ։

ԲԱՐԻԶԷՆ Ապրիլ 2 Թուակիր լուրերուն նայելով, Ալճեզիրասի Դեսպանախորհրդին գոհացուցիչ ելքն ա'լ աւելի պիտի նպաստէ Ֆրանսայի առեւտրական գործերուն քան Գերմանիոյ, որովհետև Ֆրանսացիք կ'վստահային թէ Գերման Կայսրը Ֆրանսայի համար աննպաստ որոշում մը կ'յանգէր։ Քանի ամիսէ ի վեր, Ֆրանսա լուրջ հաշիւ բայց ոգի ի բոյն պատերազմի կ'պատրաստուէր, նախարար Դաելքասէրուն օրով Թերի Թողուած պատրաստանքներն ի կատար ածելով և պակաս մնացած մթերանոցները լեցնելով ու օդապարիկութիւններն ամբողջացնելով։ Այս կերպով արուած պատրաստանքները մեծ օգնութիւն պատճառեցին Ֆրանսական բնիկ արհեստագործութեան, և հիմակ ալ նոյնային ընդարձակ չինութեանց պիտի ձեռնարկուի։ Բայց ընդհանուր հաշ կ'պատճառէ ածուխի արտադրման նուազումը, զի որպէս Մ. Նահանգաց, նաև հիւսիսային Ֆրանսայի մէջ հանքատէրերն ու հանքագործները դեռ չեն համաձայնած այս մասին։ Ածուխ քիչ գալուն համար հիւսիսային Ֆրանսայի մէջ կարգ մը գործարանք այժմէն դադրեցուցին իրենց աշխատութիւնը։ Եւ առկայն, ձմեռը վերջացած ըլլալով, հանքածուխի համար խնդրանքն ամէն ժամանակէ աւելի է այս պահուս։ Օդին յանկարծակի ցրտիլը կ'պատճառէ Հարաւային Ֆրանսայի կանխահաս բերքերը, եւ ասոր ալ աւելի վնաս մը պիտի ըլլայ պտղաբերութեան համակրելի դատակարգին։—Ֆրանսայի հանքատէրք իրենց մարդոց տասնհարերէն 100էն 10 յաւելեալ հարի մէջ աշխատողներուն և 100էն 5' վերև աշխատողներուն, 27 ամսաւան համար, Ապրիլ 1էն։ Բնիկ ածուխ քիչ արտադրուելուն պատճառաւ, գերմանական և անգլիական ածուխի Ֆրանսա ներմուծումը չատցաւ, և մի քանի օրուան մէջ քանի մը հազար վակոն լեցուն գերման ածուխ մտաւ Ֆրանսա։ Աւելի աղէկ է որ հազարաւոր վակոնով ածուխ մտաւ Ֆրանսա քան գերման զօրք, չնորհիւ խաղաղ կարգադրութեան Ալճեզիրասի գործին։ Ուրիշ գերման ածխահանքերը կ'շլատուին ֆրանսական Տունէր իրենցմէ ... ընել, գերման ածուխը տալով ֆրանս. ածուխին գնով։ Իսկ պելճ հանքագործները կ'ուզեն որ իրենց բաժինը 20 առ 100 աւելնայ։

ՊԵՐԼԻՆԷՆ Ապրիլ 1 Թուակիր լուրերուն նայելով, Դրամի այս օրերս չատ խնդրուեցաւ կարոններու և չահաբաժիններու վճարման առթիւ, և առաւելն Ա. Նառմէքին հոլանդարդարութեանց պատճառաւ։ Բաղաքական կացութեան անստուգութեան պատճառաւ, դրամ զեղչող Տանները կարճ պայմանաժամով Թղթեր միայն կ'զեղչէին։ Գերման ճարտարութիւնը, վաճառականութիւնն ու ձեռնարկութիւնն առ հասարակ կ'առաջանան պատահական զեղչի տոկին 100էն 5ի վրայ մնալուն դէմ։ Բայց Ապրիլի մէջ այս մասին զեղչում մը պիտի ըլլայ, չնորհիւ Մարոքի խնդրոյն կարգադրման։ Ֆրանքագերման վէճին կարգադրման չնորհիւ, բազում ֆրանսական դրամ պիտի գայ Գերմանիա, գերման ճարտարութեանց մէջ չահագործուելու համար, Թէև Ֆրանսացիք իրենց դրամին յաւագոյն մասը պիտի պահեն ռուսական նոր փոխառութեան համար։ Դրամական հրապարակին անձկութիւնն աննպաստ ազդեցութիւն ըրաւ ճարտարական և ձեռնասարական հրապարակներուն վրայ, և իբր դարման, Բրուսիոյ Պետական Պանքան՝ Զէհանտլունկը, («Ծովային Վաճառականութեան Դրամատունը) միջամտել պիտի ըլլայ, և հրապարակին վիճակը թեթեւցնելու պիտի օգնէ։ Մինչ հրապարակի տոկը 100էն $5\frac{3}{8}$էն $5\frac{1}{8}$ էր, Զէհանտլունկ հոլանտարդարութեան համար այժմ առաջարկեց $4\frac{7}{8}$էն $4\frac{3}{4}$ի։ Բայց այս տոկով դրամ փոխ պիտի առայ մի միայն չափաւոր կամ փոքր դրամատուններու, ո՛չ թէ մեծ Պանքաներու։ Զէհանտլունկ Դրամատան այս որոշումն իբր նշան համարուեցաւ թէ գերման կառավարութիւնը գոհ չէ Սաէնարանի մէջ տիրող երկարատեւ անգործութենէն։ Նոյն պատճառաւ, գերման Կայսրութեան և Բրուսիոյ փոխառութիւնք, որք Ապրիլի մէջ պիտի հանուէին, պիտի յետաձգուին մինչեւ Մայիսի վերջ, որպէս զի դրամի նեղութեան չմատնուի հրապարակը։ Զեղչի տոկը Պանքային դուրս մնաց $4\frac{1}{8}$ %ի վրայ։— Բեռլինէն կ'ազդարարեն 15 միլիոն րուպ. ռուսական նոր բոն. մը, և ասոր Պանքաներն իրենց հոլանտյն ընդունեցին Ռուսիոյ Կառավարութեան 60 միլիոն րուպ. ի փոխառուածոր։ Այս Պանքաներ, չկրնալով հատարակութեան քչել զանոնք, Պերլինի Մէնտելսօն Դրամատան ի պահ դրկած են։

*** Մոսկուայի ճարտարական անկման ու նուաղման վտանգն անհետանալու վրայ են, և հանքային կեդրոններէն նպաստաւոր լուրեր կ'առնուին։ Երկաթի հրապարակին վրայ, Ներքին սպառումը չատ զօրեղ է։ Գերման Պողպատարանաց Ընկերակցութիւնը ծանոյց թէ արտադրութեան նուազումն առաջարկուած չէ, քանի որ կիսավէն գործուած ապրանքի համար թէ ներքնուստ թէ արտաքնուստ մեծ խնդրանք կայ մինչ։ Այս ընկերակցութիւն պիտի չկրնայ ապսպրանք ընդունել Սրտապահ մանէն՝ 1906 Ցունիսին վերջացող վեցամսէին համար։ Զինու Կառավարութիւնը մեծաքանակ ապսպրանքներ տուաւ Բրուպպի գործարանին Թնդանօթի, ռազմամթերքի և երկաթուղիի համար։ — Ֆրանսայի մէջ հանքածուխի արտադրման նուազումը պատճառ եղաւ գերման ածուխին համար արտաքոյ կարգի խնդրանքի, զոր գոհացնելու նորաւթիւն կ'քաշեն գերման հանքերը։ Ուրիշ գերման ածխային կեդրոնին մէջ, հանքագործները չեն ուզեր իրենց արտադրութիւնն աւելցնել ի վնաս Ֆրանսայի հանքագործներուն, և Սաքսոնիոյ Թագաւորութեան մէջ և Բրուսիոյ սաքսոնական գաւառին մէջ և. ա. հանքագործները բանակցութեան մանեն հանքատէրց հետ։

ՍԱԿԱՐԱՆԱՑ մէջ, ինչ ինչ Պետական Թղթոց այս օրերս իյնալը կ'վերագրուի Ռուսա Նոր Փոխառութեան, որ 5% տոկոսով և 90% հանման գնով, չատ աւելի չահաբեր պիտի ըլլայ եղեր։

ԵՂԵՌՆԱԴԱՏ ԱՏԵԱՆ

ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՐԸՏՎԱՆ ՓԱՇԱՅԻ ՍՊԱՆԻՉՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՀՈՒ ՊԱՏԻԺ

Այս օրուան Թուրք Թերթերուն մէջ կը կարդանք.—«Բաղաքակրթեալ բոլոր երկիրներու մէջ օրինաց կէտ նպատակին է որ Արդարութեան սահմանին մէջ ընթանան ամէն իրեր, և անձի ու կեանքի դէմ բռնաբարութեանց առջեւ չունենան։ Շնորհիւ Կայսերական Արդարադատութեան, Օսմ. ընդարձակածաւալ երկիրներուն մէջ ալ դրուած օրէնքներն առաւելապէս ա՛յս նպատակին կ'ձգտին, և առանձին խիստ սպառնալիք մը և արգելք մ'են բոլոր անոնց դէմ որ ոճիր գործելու հակամէտ են։ Իսլամական կրօնքին ամենամեծ պատուէրն է որ ամէն մարդ արդարութեան սահմանին մէջ ընթանայ, և մեր ՎԵՀ. ԿԱՅՍՐԸ, Որ Իրեն առաջնորդ ընտրած է այդ սրբազան պատուէրները, գիչեր ու ցերեկ զոհելով Իր հանգիստը, հասարակաց անդորրութեան համար, պարբերաբար Իր Կայսերական Իրատէներով հրամայած է, ինչպէս յայտնի է ամէն մարդու, որ ոչ մէկուն մազին իսկ դպչուի, ամէն ոք զերծ ըլլայ յարձակումներէ, և ո՛չ մէկուն դէմ ա՛ և է գործառութիւն կատարուի արտաքոյ օրինաց։ Թէև Կայսերական Կամքն է որ արդարութեան ճամբուն հետեւի ամէն ոք, և ամէն անհատ զերծ մնայ չարագործութիւններէ, բայց, ինչպէս գրած ենք, Պետերհանիներն և անոնց գործիք եղած ծանօթ չարագործներն աննկարագրելի կերպով և գձուձ, սոսկալի, արիւնարբու վայրագութեամբ մը սպաննեցին Րըզվան փաշան, ծանօթ անհալի եղանակաւ։ Այս մարդիկ, որ աշխարհի առջեւ ապացուցին թէ իրենք Մարդկութեան անարժան վայրագ գազաններ են, ամէնուն անէծքին և նզովքին նշաւակ եղան։ Ամէն ոք գարշանք զգաց այս անիծապարտ եղեռնագործներէն, որ Աստուծոյ արարածի մը արիւնը թափեցին։ Աններելի անորոշութիւն մ'է կեանքը, այսինքն ամենաթանկագին Աստուածային չնորհէ մը զրկել մէկը, որու հետ մարդ երբեք յարաբերութիւն չէ ունեցած։ Զարքառանի գազան մը երբ յարձակի մարդու մը վրայ, իր քաղցն յագեցնելու համար միայն կ'ընէ զայս։

«Այս բռնաւորներէն կ'հետեւի թէ Կեօզ Թեփէի գձուձ և սոսկալի եղեռնագործութեան հեղինակներն աւելի սոսկալի են այս գազաններէն։ Հետեւապէս, իրաւամբ դժուարին է արարածներու չարքին մէջ տեղ մը գտնել, անուն մը տալ այս չարագործներուն, որ ինքզինքնին դուրս հանած են մարդկութենէ։ Բայց մարդ ո՛րքան ալ մեծ չարագործ ըլլայ, ինքզինք չի կրնար ազատել օրէնքին արդարութիւններէն. զի այս օրէնքը բաց է ամէնուն առջեւ։ Ծանօթ չարագործները, նախապէս հարցաքննուեցան, ըստ Կայս. Իրատէի, Վերաքննիչ Ատենի ընդհանուր դատախազ Նեճմէտտին պէյի նախագահութեան ներքեւ կազմուած դատական Մարմին մ'առջեւ, և իրենց հանդէպ ամէն գործողութիւններն արագապէս կատարուելով, հարկ եղած Թուղթերն ու հարցաքննիչ դատաւորութեան որոշմագիրն յանձնուեցան Ամբաստանիչ Ատենին, ու երէկ ըստ օրինի կատարուելով եղեռնագործներու դատավարութիւնը, չորսն ալ մէկ մահուան դատապարտուեցան։»

*** Գալով անիծապարտ Պետէրհանի Ապտիւրրէզագի և Ալի Շամիլի, որ այս չարագործներն յառաջ մղած էին ծանօթ ոճիրը գործելու համար, ինչպէս նախապէս գրեցինք, Նախարարաց Խորհրդոյ որոշմամբ, պաշտօն չդառնալով որ չարունակեն մնալ Օսմ. Մայրաքաղաքին մէջ, ամէն մէկն այլ և այլ տեղեր աքսորուեցան։ Այս ընտանիքին հանդէպ ձեռք առնուած այս զգաստական միջոցին ա՛ր առաւել արդար ըլլալն կ'երեւի այս անիծապարտ արարքներէն, զորս այս ընտանիքը գործեց ապերախտօրէն, մարդկային արարածներու վրայ գործած յարձակումներով, ի գործ դրած՝ կեղեքումներով և ապստամբական արարքներով։ Ամէն ոք գիտէ թէ Պետէրհանի ընտանիքը՝ սկսեալ իր պապէն մինչև յետին անդամը՝ ապերախտ և գձուձ եղած են։ Իրենց հօրմէն, Պետէրհանէ, գձձութեան և սարսափութեան արատ մը մնացած է միւս անդամներուն վրայ։

*** Թուրք Թերթերը դրուատանօք կը խօսին այն սպայներուն և զինուորներուն վրայ, որ հակառակ եղեռնագործներուն իրենց վրայ զէնք պարպել յանդգնելուն, ձերբակալեցին զանոնք. կ'գովեն դատական Մարմնոյ ճարտարութիւնը, որով խնդրոյն ամբողջ մանրամասնութիւնն երեւան բերուեցաւ, և եղեռնագործներն ստիպուեցան խոստովանիլ թէ իրենք այս եպերելի ոճիրը գործեցին Ապտիւրրէզագ խոստանալին դրդումով։

Դատական Մարմնոյ կատարած մանրազնին քննութենէն երեւան ելաւ թէ ոճրակայ Ապտիւրրէզագ և արիւնկզակ Ալի Շամիլ, որ Րըզվան փաշայի դէմ իրենց առած մահացու հակառակութեան պատճառաւ սպաննել ուզին զանիկա, առանց նման ուրիշ մարդիկ ալ պիտի գտնէին, անոնց դրամ խոստանալով և մահու սպառնալիք ընելով, և ուրիշ անձանց կեանքին դէմ պիտի դաւէին։ Այս որոգայթներուն և արիւնարբու գաղաններուն արարքները քանի՝ յիշէ մարդ, սոսկում կ'զգայ եւ ինքզինք անկարող կ'գտնէ զիրենք ըստ արժանւոյն պիտակել բառ մը գտնելու։

*** Ինչպէս ի վերև ըսինք, երէկ առջի ատենեցաւ դատավարութիւնը Հեքքեարիցի Էմինի, այլ անուամբ Ապտուլլահ, որդի Թաթարի, Վանեցի Մէհմէտի, այլ անուամբ Խասա, որդի Սատատուլլահի, Վանեցի Ահմէտի, որդի Մէհմէտի, Պիթլիսցի Ապտուլլահի, որդի Մէհմէտի, և քուրդ Ալի Զավուշի, որ ամբաստանուած էին թէ սպաննած են Քաղաքապետ Րըզվան փաշան, երբ անիկա Կեօզ Թեփէի կայարանն ելած էր չոգեկառքէն, իր ապարանքն երթալու համար, 1322 Մարտ 10, ուրբաթ օր։ Դատարանն կ'նախագահէր Հիլմի պէյ, ներկայ էին անդամ Նիյամէթուլլահ, Գոպրիւլի, Նաճիպ և Ճէմիլ պէյերը։ Ընդհ. Դատախազութեան պաշտօն կ'վարէր Նեճմէտտին պէյ, քարտուղարութիւնը՝ Սիւլէյման և Սուաֆի պէյերը, իսկ Ա. քարտուղար Րիֆաթ պէյ կ'հսկէր արձանագրիչներուն վրայ։ Իրենց յատուկ աթոռները գրաւած էին պաշտպան փաստաբան Նեճաթի, Մահմուտ, Սատաէտտին, Հասան Ֆեհմի էֆ.ները։ Դատաւորք ժամը $1\frac{1}{2}$էն մտան դատասրահ։

Նախագահը, ամբաստանեալներու ինքնութիւնն հաստատելէ և օրինական աղաչարութիւնն ընելէ վերջ, պաշտպան փաստաբաններուն, քարտուղարներուն կարդալ տուաւ Ամբաստանիչ Ատենի Տեղեկագիրն և ամբաստանագիրը։

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ԱՄԲԱՍՏԱՆԻՉ ԱՏԵՆԻ

Ամբաստանիչ Ատենը, զոր կ'կազմէին նախագահի փոխանորդ Մէհմէտ Թէվֆիգ պէյ, անդամ Թագւոր և փոխ—անդամ Հիւսէյին Հիւսնի էֆ.ները, գումարուեցաւ ի Ներկայութեան Վերաքննիչ Ատենի ընդհ. դատախազ Նեճմէտտին պէյի, և քարտուղար Սաադ պէյի կարդացնել տուաւ ընդհ. դատախազի Մարտ 10 Թուակիր պահանջնագիրը, Պոլսոյ Նախագահ Ատենի հարցաքննիչ դատաւորութեան որոշմագիրն և այլ յարակից Թուղթեր։ Այս Թուղթերը կ'ըսեն թէ քաղաքապետ Րըզվան փաշայի սպանութեան գործին առթիւ ամբաստանեալ Հեքքեարիցի Էմին, այլ անուամբ Ապտուլլահ, որդի Թաթար պէյի, Վանեցի Մէհմէտ, այլ անուամբ Խասա, որդի Սատատուլլահի, Վանեցի Ահմէտ, որդի Մէհմէտի, Պիթլիսցի Ապտուլլահ, որդի Մէհմէտի, և Առփեճավզցի Ալի Զավուշ, որդի Մէհմէտի, հարցաքննութեան ենթարկուեցան, և հաստատուեցաւ թէ յիշեալ ամբաստանեալներէն Էմին, այլ անուամբ Ապտուլլահ, Մէհմէտ, այլ անուամբ Խասա, Ահմէտ և Ապտուլլահ, Մարտ 10, Ուրբաթ օր, ժամը 11էն, երբ քաղաքապետ Րըզվան փաշա չոգեկառքէն ելած էր Կեօզ Թեփէի կայարանը, և իր ապարանքը կ'երթար, անոր դէմ ելած էին, և երկուքն իրենց վրայ գտնուած մաուզեր ատրճանակները, իսկ միւս երկուքն ամերիկեան ատրճանակներ քաշելով՝ գնդակ արձակած են փաշային վրայ, և սպաննած են զանիկա՝ անձնական հակառակութեան մը պատճառաւ։ Փաշան 8 տեղէ զարնուելով մեռաւ։ Եղեռնագործները, այս ոճիրէն ետք, սկսած են փախչիլ՝ ի ձեռին ունենալով իրենց հրազէնները, և չարունակ կրակ ընելով ժողովրդեան և ոստիկաններու վրայ, որ կ'հալածէին զիրենք։ Բայց ոճրագործներու հետապնդումը չարունակուեցաւ, չնայելով լուր տրուեցաւ բոլոր այն պահականոցները, որ կ'գտնուէին եղեռնագործներու փախուստի ճամբուն վրայ, և ոստիկանք, ժողովուրդն ու զինուորք չորս կողմէ պաշարեցին եղեռնագործները, և ձերբակալեցին զանոնք՝ իրենց վրայ գտնուած մաուզեր ու ամերիկեան ատրճանակներով, 2 խուրջ դաշոյններով, և մաուզեր ատրճանակի յատուկ փամփուշտներով, առանց ո՛և է պատահարի։ Դրուեցան յիշեալ զէնքերու հրանիւթերը, և եղեռնագործները, ձերբակալեալ վիճակի մէջ պահականոց կ'տարուէին, երբ Գուրպալը Տէրէի կամուրջին վրայ իրենց դէմ ելաւ Ալի Շամիլ, որ նախապէս կազմ ու հոգիի պատեր գործածեց իրենց պաշտօնին կիրառութեան մէջ գտնուող ոստիկանական պաշտօնեաներու հանդէպ, և ուրիչ ատեն պառաւեն հանելու, չորս կողմ շարժելով՝ սպառնալիքներ ըրաւ, ու անոնց հարցնելու թէ չարագործներն ինչո՞ւ ձերբակալուեր են, «Ատոնք ծխախոտ փախցնողներ են» ըսաւ, ձերբակալեալներու ձեռնակապերը քակել տուաւ, քովերէն ըսաւ անոնց թէ չվախնան, զի ինք պիտի ազատէ զիրե՛նք, ուրիշ մէկ քանի խօսքեր ալ ըսաւ, քաջալերեց զանոնք որ ուրանան իրենց գործած ոճիրը, պարտաւորեց զիրենք որ զէնքերը պիտան գրաւէ աստիճաններու ձեռքէն և պիտի պահէ։ Եղեռնագործներուն համար ջուր բերել տուաւ, օրկաւէթ հրամցուց անոնց, և յետոյ կառքեր նստեցնելով զանոնք, և գրաւելով հրազէններն ու հրանիւթերն ոստիկաններու ձեռքէն, եղեռնագործները նախ տարաւ Գասըմփաշա, Նիզամիյէ պահակատեղ, և ապա Սելիմիյէի զօրանոցը։ Այս բոլորն հաստատուած են աւելի քան 30 վկայի ճշմարտութիւններով, լրատուութեանց և քննութեանց տեղեկագիրներով, հարցաքննութեանց Թուղթերով, և վկաներու եղեռնագործներուն ինքնութիւնն հաստատելովը։ Վկաներն իրենց յայտարարութիւններով պարզեցին սպանման պարագաները, եղեռնագործ չորս անձերուն բացէ ի բաց և հրազէն պարպելով փախչելը, ձերբակալուիլը և Ալի Շամիլի յիշեալ արարքը։ Էմին, Խասա, Ահմէտ և Ապտուլլահ, չորսն ալ Ապտիւրրէզագի ծառայութեան մէջ կը գտնուէին։ Ամբաստանեալք խոստովանեցան թէ Խասա՝ Ապտիւրրէզագի և Րըզվան փաշայի միջեւ առջի ունեցած նախորդ դէպքին մասնակցած էր։ Ապտիւրրէզագ կարգադրած էր այս ոճիրը, եւ զինած էր յիշեալ չորս հոգին, որպէս զի Րըզվան փաշան սպաննեն Կեօզ Թեփէի մէջ։ Խասան ու Էմին Թաթարն Էրէնքէօյ ղրկած էր, ուր տուն մը վարձած էին, և չարունակ կ'լրտեսէին ու կ'հետապնդէին Րըզվան փաշան։ Դէպքէն մէկ օր առաջ, Ապտիւրրէզագ՝ Ահմէտը ղրկած էր յիշեալ երկուքին քով, իսկ Եչ. իրիկուն նաև Ապտուլլահը ղրկած էր կամուրջ, որպէս զի լրտեսէ Րըզվան փաշան։ Երբ Ապտուլլահ ետ դարձաւ, Ապտիւրրէզագ Ուրբաթ օր վերստին ղրկեց զանիկա կամուրջ, և հաստատապէս համոզում գոյացնելով թէ փաշան Կեօզ Թեփէ պիտի երթայ, Ապտուլլահ իջաւ Կեօզ Թեփէի կայարանը, տեսակցեցաւ ընկերներուն հետ, և հաղորդեց անոնց թէ Ապտիւրրէզագի հրամանն ու պատուէրն է «կա՛մ սպաննել կամ մեռնիլ։» Ապտուլլահ Հայտար փաշայի մէջ տեսած էր Րըզվան փաշան, անոր նստած չոգեկառքով գացած էր Կեօզ Թեփէ, և Հաճի Հասանի սրճարանին մէջ սպասող ընկերներուն հաղորդած էր վերոյիշեալ հրամանը, աւելցնելով միանգամայն որ Րըզվան փաշա նոյն չոգեկառքով Կեօզ Թեփէ եկած է։ Ասոր վրայ, չորսը մէկ պաշարեցին Րըզվան փաշան, և երբ Խասա «Հայտէ՛» ըսաւ, «Ա՛ռ, ա՛ռ» աղաղակելով իրարու ետեւէ գնդակ պարպեցին փաշային վրայ և զարկին զանիկա կուրծքէն, կողերէն ու կռնակէն։ Ոճրագործներն երբ կ'փախչէին, ձերբակալուեցան, ինչպէս բացատրուած է ի վերև, ու երբ կ'տարուէին, Ալի Շամիլ եկաւ և եղեռնագործներուն քովերէն լեզուով յայտարարելէ վերջ թէ պիտի ազատէ զիրենք, յորդորեց որ ոճիրնին ուրանան։ Յայտնի է որ այս ոճիրն արդիւնքն է Ալի Շամիլի և Ապտիւրրէզագի՝ հանգուցեալին հետ ունեցած վէճին և անոր հանդէպ իրենց առած Թշնամութեան։ Հետեւաբար, իրենց արարքն այնպիսի եղեռն մ'է, որ պատժելի է ըստ Պատժական Օրէնսգրքի 45րդ և 170րդ յօդուածներուն։ Թէև չի հաստատուիր որ ամբաստանեալ Ալի Զավուշ ոճիրին վայրը գտնուած, և իբրպէս օժանդակած ըլլայ ոճիրին, գործակցելով եղեռնագործներուն, բայց Հասանի սրճարանին մէջ քովերէն ժողովուած է եղեռնագործներուն հետ, և վկայ՝ սրճարանի աշկերտ Հիւսէյին յայտարարեց թէ հրազէնի ձայն լսուելէն վերջ, Ալի Զավուշ ըսելէ ետքը թէ սուրճին դրամն ինք պիտի տայ, դուրս ելաւ սրճարանէն։ Թէև Ալի Զավուշ յայտարարեց թէ եղեռնագործները չի ճանչնար, բայց ոճրագործ Ահմէտ խոստովանեցաւ թէ դէպքէն գիչերը՝ Էրէնքէօյի մէջ՝ եղեռնագործ Էմինի, այլ անուամբ Ապտուլլահի, Մէհմէտի, այլ անուամբ Խասայի, վարձած տունն եկաւ, և տեսակցեցաւ անոնց հետ միասնաբար կէս ժամու չափ։ Բաց աստի, Ալի Զավուշ ձերբակալուած պահուն վրայէն գտնուեցաւ 150 ոսկի մօտ գումար մը, որուն համար ինք ըսաւ թէ ծխախոտի մաքսաննենգութիւն ընելով վաստկած է, ինչ որ աննաւանական է։ Խնդրոյն մանրամասնութիւնը քննել դատարանին անկ է, բայց Ալի Զավուշի արարքը պատժելի նկատուած է ըստ Պատժական Օրէնսգրքի 175րդ յօդուածին։ Դատական այլ գործողութեանց կատարման համար, քննութեանց Թուղթերն յանձնուեցան Պոլսոյ Վերաքննիչ Ատենի Ընդհ. Դատախազութեան, ըստ Պատժական Դատավարութեան Օրէնսգրքին 128րդ յօդուածին։ Նմանապէս հաստատուեցաւ որ ոճիրը դրդող և ի գործ դնել տուողները եղած են Ալի Շամիլ, Ապտիւրրէզագ և իրենց ազգականները, և նկատելով որ իրենց այս արարքը՝ հանրային ապահովութեան տեսակէտով՝ անպատեհ կ'կացուցանէ իրենց Օսմ. Մայրաքաղաքին մէջ մնալը, Նախարարաց Խորհրդոյ որոշմամբ աքսորուեցան Պոլսէն՝ իրենց ազգականներուն հետ, և այլ եւս պէտք չմնաց իրենց հանդէպ օրինական ուրիշ գործողութիւն կատարելու։

Պահանջնագիրն իբր եղեռնագործ կ'ամբաստանէ ամբաստանեալ Էմինը, այլ անուամբ Ապտուլլահ, որդի Թաթարի, Մէհմէտը, այլ անուամբ Խասա, որդի Ապտուլլահի, Ահմէտը, որդի Մէհմէտի, Ապտուլլահը, որդի Մէհմէտի, և Ալի Զավուշը։ Իսկ պատիժն և բանական կ'հիմնէ այս ոճիրին դրդիչ Ալի Շամիլի, Ապտիւրրէզագի և իրենց ազգականներու հանդէպ արուած որոշումը։

Ընդհանուր դատախազը, իր պահանջնագիրը, և քարտուղարն ալ միւս Թուղթերն յանձնեց Ամբաստանիչ Ատենին և Ընդհանուր Դատախազը դուրս ելաւ ատենէն։ Անկէ վերջ, Ատեանն երկարօրէն խորհրդակցութիւն կատարեց Էմինի, Մէհմէտի, Ահմէտի, Ապտուլլահի և Ալի Զավուշի նկատմամբ, որ ամբաստանուած էին իբր սպանիչ Րըզվան փաշայի։ Ատեանը կատարուած քննութիւններէն տեսաւ որ Ալի Շամիլ և Ապտիւրրէզագ՝ Շիշլիի մէջ Րըզվան փաշայի հետ ունեցած վէճին հետեւանօք մահացու ոխ մը ածելով անոր հանդէպ, զինեցին Էմինը, Մէհմէտը, Ահմէտն և Ապտուլլահը, զանոնք բնակեցուցին Կեօզ Թեփէ, $1\frac{1}{2}$ ամիս չարունակ, Կեօզ Թեփէի և Էրէնքէօյի մէջ լրտեսել տուին Րըզվան փաշան, և վերջապէս 1322 Մարտ 10, ուրբաթ օր, ժամը 11էն քառորդ մնացած երբ Րըզվան փաշա Կեօզ Թեփէի կայարանը կ'իջնէր չոգեկառքէն՝ իր ապարանքն երթալու համար, բացատրուած կերպով սպաննեցին փաշան ատրճանակի գնդակով, ինչպէս կ'հաստատուի նաև բժշկական տեղեկագրէն, հարցաքննութեան Թուղթերէն, և այլն։

Գալով Ալի Զավուշի, այս մարդը դէպքին նախորդ Եչ. իրիկունը տեսակցեցաւ եղեռնագործներէն Էմինի և Մէհմէտի հետ, և դէպքին օրն ալ եղեռնը գործուելէ քիչ առաջ, Կեօզ Թեփէի կայարանին մօտակայ սրճարանին մէջ տեսակցեցաւ յիշեալ անձանց հետ, ու երբ դուրս ելան սրճարանէն, և հրազէնի ձայն առնուեցաւ, ըսաւ Թէ ինք պիտի տայ սուրճին դրամը, և այս կերպով հեռացաւ սրճարանէն։ Հանրային ապահովութեան տեսակէտով, Նախարարաց Խորհրդոյ որոշմամբ, արդէն Պոլսէն աքսորուեցան Ալի Շամիլ, Ապտիւրրէզագ և իրենց ազգականները։ Ամբաստանիչ Ատեանը Մարտ 18ին, միաձայնութեամբ որոշեց ամբաստանել Էմինը, Մէհմէտը, Ահմէտն ու Ապտուլլահն իբր եղեռնագործ, ըստ պատժական օրէնսգրքի 45րդ և 170րդ յօդուածներուն, և Ալի Զավուշն ըստ նոյն օրէնսգրքի 175րդ յօդուածին, և առ այս տեղեկագիր մը պատրաստեց, որպէս զի վերոյիշեալ եղեռնագործներուն դատավարութիւնը տեղի ունենայ Եղեռնադատ Ատենին առջեւ, և ձերբակալեալք յանձնուեցան դատարանի բանտապետին։

6 Սեֆէր 324, 18 Մարտ 322

*** Ամբաստանագիրը համառօտութիւնն է այս տեղեկագրին։

*** Տեղեկագրին և ամբաստանագրին ընթերցումէն վերջ, խօսք առաւ Նախագահը, և համառօտ մէկ ուրուագիծն ըրաւ Պետէրհանի կոչուած ընտանիքին պատկանող անձանց։ Այս մարդիկը, ըսաւ, չգիտնալով յարգը Կայսերական Թանկագին չնորհաց, ապերախտօրէն գործեցին կարգ մը ոճրոց և եպերելի գործեր։ Շիշլիի մէջ Րըզվան փաշայի հետ տեղի ունեցած վէճի մը հետեւանօք, մահացու ոխ սնուցին անոր դէմ Պետէրհանի որդի Ալի Շամիլ և Թոռը՝ Ապտիւրրէզագ, որ իրենց ազգականներու հետ համախորհուրդ՝ որոշեցին սպաննել Րըզվան փաշան, և առ այս կաչառեցին յիշեալ ամբաստանեալները, որ ոճիրն ի գործ դրին կանխամտածութեամբ՝ Մարտ 10, ուրբաթ օր։

Նախագահն ապա դառնալով ամբաստանեալներուն, ըսաւ. «Ձեզի համար կ'ըսեն թէ այս ոճիրն ի գործ դրած էք, ասա թէ ի՛նչպէս կ'պաշտպանուիք զայս»։

Ասոր ելաւ Ընդհ. Դատախազ Նեճմէտտին պէյ, և կարդաց հետեւեալ ճառը, որ խնդրոյն պատմութիւնը կ'պարզէ ա՛յնքան վճիռ կերպով.

ՃԱՌ ԸՆԴՀ. ԴԱՏԱԽԱԶԻՆ

Բարձր Դատարանիդ առջև բերուած այս մարդիկն ամբաստանուած են իբր սպանիչ Րըզվան փաշայի։ Ցես քննութեան հաստատուած է որ անոնք կանխամտածութեամբ սպաննած են Րըզվան փաշան, և դատարանիդ առջև հանուած են դատավարութիւնը կատարուելու համար այսօր։ Սպանութիւնը տեղի ունեցաւ Մարտ 10 ուրբաթ օր։ Հանգուցեալը նոյն օրը 10.1էն կամուրջէն չոգենաւ նստած էր և Հայտար փաշա ելնելով, անկէ չոգեկառքով անցած էր Կեօզ Թեփէ. ուր հասած էր ժամը 11.15էն։ Երբ արդէն հետ, որ զէնքը գիմակաբելու եկած էր, կ'անցնէր ատմակալմաճառի խցիկին առջեւէն, չորս հոգի վրան յարձակեցան, և երկուքը մաուզեր ու երկուքն ամերիկեան ատրճանակ ուղղեցին Րըզվան փաշային։ Նախ Էմինի արձակած գնդակէն փաշան գետին ինկաւ։ Ապա ատրճանակ պարպեց Խասա, և անկէ ետք միւսները, որ ամերիկեան ատրճանակներու գնդակով վայրագաբար և արիւնարբու կերպով վիրաւորեցին փաշան՝ կուրծքէն, ետեւէն և կողերէն, և Րըզվան փաշա հոգին աւանդեց 10 վայրկեանի մէջ։ Եղեռնն այս կերպով գործելէ վերջ, ոճրագործները, առանց տեսնելով որ իրենց ոճիրն անպատասխան մնացած չէ, եւ առ այս կատարել համոզում գոյացնելէ ու Րըզվան փաշայի մահը հաստատելէ վերջ՝ չորսը մէկ փախան, օդին մէջ եւ դէպի ժողովուրդը գնդակ պարպելով, որպէս զի ներկաներն ահաբեկեն։ Ասոր վրայ, Թէ՛ ոստիկանք, Թէ՛ զինուորներ եւ Թէ՛ ժողովուրդն սկսան հալածել եղեռնագործները, զանոնք ձերբակալելու համար։ Այս միջոցին, եղեռնագործները զէնք պարպեցին նաեւ ոստիկաններու վրայ։ Բայց պարծանօք կ'ըսեմ թէ ոստիկաններու, զինուորներու և ոստիկան— զինուորներու խիստ եւ քաջարի հետապնդման չնորհիւ այս չորս արիւնկզակ ոճրագործները ձերբակալուեցան առանց ո՛ և է դէպքի։ Ոստիկանական պաշտօնեայք չուտով լուր տուին ոճրագործներու փախած ճամբուն վրայ գտնուող պահականոցներուն, եւ այսպէս, ոճրագործներու փախուստն արգիլուեցաւ։ Եղեռնագործներէն մէկը զէնքը նետեց փախած միջոցին, իսկ մէկ ուրիշն ալ՝ ձերբակալուած միջոցին։ Յիշեալ անձինք ոստիկաններու և զինուորներու կողմէ ձերբակալուելով տարուեցան Գուրպալը Տէրէի պահականոցը, ուր ըստ օրինի կատարուեցաւ պէտք եղած գործողութիւնը, խմբագրուեցաւ հարցաքննութեան Թուղթն ու տեղեկագիրը. և Թուլինակի մը մէջ դրուեցան ոճրագործներէն գրաւուած ատրճանակներն ու դաշոյնները։ Երբ անոնք ընդ հսկողութեամբ՝ ոստիկաններու եւ զինուորներու կողմէ կ'տարուէին Սկիւտար, Գուրպալը Տէրէի կամուրջին վրայ իրենց դէմն ելաւ Ալի Շամիլ, և խոյժառակ կերպով մը կոչ ու հոգիս առաջուածներ սկսաւ գործածել իրենց պաշտօնը գործադրող ոստիկաններու հանդէպ, պնդելով որ անոնք ոճրագործ չեն, այլ ծխախոտ փախցնողներ պարզապէս. քովերէն լեզուով տեսակցեցաւ ոճրագործներուն հետ, և վերջին ըսաւ թէ «Ատոնք ծխախոտ փախցնող են։» Ալի Շամիլ ժամանուր նպատակով մ'ուզեց պաշտպանել այս չահսզի, արիւնարբու ոճրագործները, որ ձերբակալուած էին իրենց փախած միջոցին, քակել տուաւ անոնց ձեռնակապերն և ջուր ու օրկաւէթ հրամցնելով անոնց՝ ուզեց անհետացնել անոնց յուզումը։ Շամիլ, խիստ անվայել ընթացք մ'ունեցաւ ոստիկաններուն հանդէպ, անոնցմէ մէկ քանին ծեծեց իր ատրճանակով և անուանարգ ըրաւ. այս վայրագ արարքը գործելէ վերջ, ոստիկաններէն առաւ ոճրագործները, երկու կառքի մէջ դրաւ զանոնք և նախ Գասըմփաշա, Նիզամիյէ պահականոցը, և ապա իր պաշտօնատեղին տարաւ։ Այն տեղ վտարեց Շամիլ ազդարարեց ոճրագործներուն որ ամէն ինչ ուրանան, զի պիտի ազատէ զիրենք, յորդորեց որ չյուզուին և յայտնեց թէ առած պահած է իրենց զէնքերը։ Անոր այս կերպով տեղի ունեցած է ծանօթ վայրենաբարոյ, ահաւոր ոճիրը։ Տարակոյս չկայ որ Ալի Շամիլ մասնակից եղած է այս ոճրին կազմակերպութեան, և ի վերջոյ ուզած է ազատել ոճրագործները։ Բայց չնորհիւ Կայսերական Արդարադատութեան, ամէն առնն երեւան ելած է ճշմարտութիւնը, և այս անգամ ևս յիշեալ ոճրագործները ձերբակալուելէ և դատական Մարմնոյ մ'առջեւ քննութեան ենթարկելէ վերջ երեւան ելաւ որ Րըզվան փաշան սպաննած են Ալի Շամիլի և Ապտիւրրէզագի դրդումով և թէ այս մարդիկ մահացու ոխ մը կ'սնուցանէին Փաշային նկատմամբ։ Դատական Յանձնաժողովը Շիշլիի մէջ Ապտիւրրէզագի և Րըզվան փաշայի միջեւ տեղի ունեցած դէպքն ալ քննելով, տեսաւ որ ամբաստանեալներուն մէջ կը գտնուի Խասա, որ Շիշլիի դէպքին ժամանակ Ապտիւրրէզագի քով և անոր հրամանին ներքեւ կ'ծառայէր, ուստի քննութիւնք այս ուղղութեամբ յառաջ տարուեցան և վճռապէս երեւան եկաւ որ Ապտիւրրէզագ, Ալի Շամիլ և իրենց ազգականները զինած են այս եղեռնագործները, և ղրկած են Րըզվան փաշայի դէմ։ Թէև ամբաստանեալները նախ ուրացան ոճիրը, բայց ձերբակալուելէն անիծեալ Պետէրհան ընտանիքին անդամներն ու մանաւանդ ծանօթ չարագործները, և երբ ամէն բան յայտնուեցաւ եղեռնագործներուն, անոնք այլ ևս չկրցան ուրանալ խնդիրը, և զատ զատ խոստովանութիւններ ըրին, որոց արդիւնքն ասա է։ Խասա տարիներէ ի վեր կ'ծառայէր Ապտիւրրէզագի քով, և Բնիկ յանձնաժողովն երեւան հանած է թէ գործոն մասնակցութիւն ունեցած է հին դէպքին։ Ապտիւրրէզագ, Շիշլիի դէպքէն ի վեր, անխորժ Թշնամութիւն կ'սնուցանէր Րըզվան փաշայի դէմ, ու մտադրած էր զայն սպաննել տալ։ Այս վայրագ և անիծեալ նպատակն ի գործ դնելու համար մարդիկ փնտռած է և Խասան գտած է յարմար։ Ապա, Հասան Սալէհի և Մէհմէտ Թելադրութեամբ գտած է Էմին պէյն Թաթարի և Ապտուլլահն ու Ահմէտը, և ամբողջն կալած է անոնց։ Ապտիւրրէզագ ամբաստանեալներուն բացատրած է թէ պէտք է սպաննել Րըզվան փաշան, և անոնք ալ յանձնառու եղած են։ Ապտիւրրէզագ, մէկիկ մէկիկ ամբաստանեալներուն ցոյց տուած է Րըզվան փաշան, եւ իր տան մէջ որոշուած է որ եղեռնն ի գործ դրուի Կեօզ Թեփէի մէջ, զի այնպէս կարծուած է Թէ եղեռնագործք պիտի կրնային փախչիլ։ Երեւան ելած է որ Ալի Շամիլ, Մթահմոց եւ ուրիշ ազգականներ համաձայն գտնուած են որ ոճիրը Կեօզ Թեփէի մէջ տեղի ունենայ։ Այս որոշումը տրուելէ վերջ Էմին եւ Խասա Էրէնքէօյ ղրկուեցան, ուր նախ փորձեցին սրճարան մը վարձել, բայց չյաջողելով, Էրէնքէօյ տուն մը վարձեցին։ Ժամանակ մը հետապնդեցին Րըզվան փաշան, բայց ըստ սրբոյն երկար ժամանակ անցած էր եւ իրենց անգործ պատեհը կրնար կասկածի տեղի տալ, անպիտան Ապտիւրրէզագ դրամագլուխ տալով Խասայի և Էմինի, պատուիրեց անոնց որ ծխախոտի մաքսաննենգութեամբ զբաղին։ Այս բոլորն ոճիրը դիւրացնելու պարագաներ են։ Ահմէտ և Ապտուլլահ ժամանակ մը հետապնդեցին Րըզվան փաշան Բերայի մէջ, բայց տեսնելով որ յարմար չէ այս ահալի ոճիրն այնտեղ գործել, որոշեցին Կեօզ Թեփէի մէջ ի գործ դնել զայն, ինչպէս բացատրեցի ի վերև։ Հինգչաբթի իրիկուան Ապտիւրրէզագ կամուրջ ղրկեց Ապտուլլահը, Րըզվան փաշան հետապնդելու համար։ Ապտուլլահ նոյն օրը կամուրջին վրայ սպասեց, բայց տեսնելով որ Րըզվան փաշա չի գար, տրուած հրամանին համեմատ վերադարձաւ Ապտիւրրէզագի քով, և իրողութիւնն հաղորդեց անոր։ Անգութ Ապտիւրրէզագ հրամայեց Ապտուլլահի որ Ուրբաթ նորէն կամուրջին վրայ սպասէ Րըզվան փաշային, միասին չոգենաւ նստի, և երթայ իրողութիւնն հաղորդէ իր ընկերներուն, ըսելով որ եթէ նոյն օրը Րըզվան փաշան չսպաննեն, իրենք պիտի սպաննուին։ Ապտուլլահ զէնքն առնելով Ուրբաթ իրիկուն կամուրջ գնաց սպասելու համար։ Այնտեղ հանդիպեցաւ Րըզվան փաշայի, քովէ առ քով հետեւեցաւ անոր, միասին չոգենաւ ու չոգեկառք նստաւ, և չոգեկառքը Կեօզ Թեփէի կայարանն հասնելուն պէս, վար իջնելով վազեց Հասանի սրճարանին մէջ սպասող ընկերներուն քով, անոնց հաղորդեց Ապտիւրրէզագի վճռական հրամանները, և զեկոյց թէ Րըզվան փաշա եկած է։ Ասոր վրայ, չորսը մէկ դուրս խոյացան սրճարանէն, կտրեցին փաշային ճամբան, բայց վայրկեան մը վարանեցան. այն ատեն Խասա պոռաց. «Ինչ կեցեր էք։» Ոճրագործներն սկսան իրենց հրազէնները պարպել և ահաւորիք կերպով մը ի գործ դրին ոճիրը։ Ոճրագործները խոստովանեցան թէ Ալի Շամիլ պաշտպանեց զիրենք և քովերէն հաւատարիմներ տուաւ։ Աւարիկ Շամիլ, Ապտիւրրէզագի և ազգականներուն վայրագ ու եղեռնական արարքները։

Ինչպէս դատարանիդ նախագահը բացատրեց, ասոնց հայրը [illegible] ժամանակին, կարգ մը [illegible] բարքներու մէջ գտնուեցա[illegible]

վարութեան հանդէպ, որուն չնորհքները վայելած էր, բայց նուաճուեցաւ և առիթուեցաւ հպատակութիւն յայտնել։ Բայց քաջ գիտէ իր մէջ ընդունած էին վայրագութիւն և խոյսատուութիւն, չգիտցաւ վայելած չնորհքներուն յարգն ու սկսաւ տասր անոր ինչքերը բանտարկել և անձին դէմ յարձակումներ գործել, նոյն իսկ մարդասպանութիւններ և այս ալ կարգի ամենատարբեր արարքներ գործեց։ Պետերհաններու ասորնութեան, խոյստառակութեան և վայրագութեան ամենայայտ օրինակն է ներկայ դէպքը։ Շամիլ, Ապտիւրրէզագ և եղբայրները՝ Խալիլ, Հիւսէյին, Թէնան իրենց հօրը պէս ատարին և ոպառամբական արարքներ գործելու յանդգնեցան։ Ի բնէ անիծապարտ Պետերհաններու անիծապարտ քաղաքացութեամբ էր որ այս չարս մարդիկը գործեցին ներկայ ոճիրը, ինչ որ հաստատուած է թէ՝ եղեռնագործներու խոստովանութեամբ և թէ Ալի Շամիլի ասուէն գանուած երկու ատրճանակներով, որոնց համար ըսին թէ գործածած են, և ականատես վկաներու յայտարարութեամբ։ Հետեւաբար կ'պահանջեմ որ արդարութիւնն իր գործ դրուի։

ԵՂԵՌՆԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԷՄԻՆԻ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ընդհ. դատախազ Նէճմէտտին պէյ վերոյիշեալ կերպով դատը պարզելէ ետքը, նախագահ Հիլմի պէյ սկսաւ եղեռնագործներու հարցաքննութեան։ Նախ հարցաքննեց Հէքքեարիցի բանուոր Էմին, այլ անուամբ Ապտուլլահ, որդի Թամարի, 35 տարեկան։

Նախ. —Էմին, խնդիրն ինչպէս եղաւ, ըսէ՛։

Էմ. —Ինչպէ՞ս պիտի ըլլայ, գործերնիս կայս. արդարութեան մնաց։

—Դէպքն ինչպէս եղաւ, պատմէ։

—Ապտիւրրէզագ զիս իր քովը տարաւ. օրին մէկն հրամայեց սպաննել Բըլավան փաշան։ «Քեզ երբեք օր թանս չեմ ձգեր կ'սպաննեմ, տանկ կ'ընեմ, նանկ կ'ընեմ» ըսաւ։ «Եթէ դուք զայն չսպաննէք, ես ձեզ կ'սպաննեմ» ըսելով սպառնալիքներ ըրաւ. մենք ալ կ'կարծէինք թէ Պետերհաններն իրենց ամէն ըսածը կ'ընեն. արդէն մեր երկրին մէջ մեր պապերն այսպէս խաղխաղեր են, մենք ալ վախցանք սպաննեցինք։

—Պետերհան օղլուներն ինչ կարեւորութիւն ունին, անոնք կայս. չնորհաց արժանացած, բայց ապերախտ գտնուած են։ Հիմա կառաւ մը չափ իսկ կարեւորութիւն չունին, ատիկա չհասկցա՞ք։

—Կ'վախնայինք։

—Բըլավան փաշան Կէօզթեփէի մէջ սպաննել հրամայեց։

—Նախ Բէբէկ կ'սպաննէինք, յետոյ հրամայեց որ Կէօզ Թեփէի մէջ սպաննենք։ Էսատը և զիս Կէօզ Թեփէ զրկեց արճառան մը վարձելու համար։ Ցամմար արճառան մը չգտանք. վերջապէս Էրէն քէօյի մէջ տուն մը վարձեցինք։ Ցետոյ Ապտիւրրէզագ «ծխախոտի մաքսատնեգութիւն ըրէք» ըսաւ մեզի և զէնք տուաւ։

—Քեզի միայն բռնվա՞լ տուաւ, դանակներ ալ չտուա՞ւ։

—Ո՛չ, միայն բռնվալը տուաւ, դանակը իմս էր։

—Դանակը նոր առուած էր, ինչո՞ւ առեցիր։

—Ամիս մ'առաջ առեցի.

—Շիշլիի դէպքին մէջ գտնուեցա՞ր։

—Ո՛չ, չգտնուեցայ։

—Բըլավան փաշան կ'ճանչնայի՞ր։

—Առաջ չէի ճանչնար, Ապտիւրրէզագ ինքը ցոյց տուաւ։

—Առաջ ո՞վ զարկաւ։

—Ես զարկի։ Բըլավան փաշա կառապանէն ելաւ, անկէ առաջ Ապտուլլահ քովերնիս եկաւ, ըսաւ թէ փաշան եկաւ, և յետոյ որ Ապտիւրրէզագ մեզ պատուէր տուաւ, սպաննեցէք, ապա թէ ոչ ես ձեզ կ'սպաննեմ, ըսած էր, մենք ալ ելանք զարկինք։ Առաջ բռնվալը ես պարպեցի. յետոյ Գուրպանալը Տէրէի կողմը փախանք։

—Ո՞վ հետապնդեց ձեզի։

—Զինուորներ։

—Զինուորներուն վրայ կրակ ըրի՞ք։

—Այո՛։

—Միայն Ապտիւրրէզա՞գ «ձեզ կ'սպաննեմ» ըսաւ, թէ ազգականներուն վրայ ալ լուր դրած էր։

—«Կ'սպաննենք» ըսաւ։

—Ալի Շամիլ ի՞նչ եկաւ։

—Ոստիկանները մեզ բռնեցին, զէնքերնիս առին, թեւերնիս կապեցին, տարած ատեննին Գուրպանալը Տէրէի կամուրջին վրայ Ալի Շամիլ եկաւ կառքով, կառքէն իջաւ, և երբ մեզ տեսաւ, «Մի՛ վախնաք, ձեզ կ'սպաննեմ, տասն օր չեմ թողուր, ծխախոտի մաքսաննեք ենք, ըսէք» ըսաւ։ Ցետոյ զէնքերնիս առաւ, և ըսաւ մեզի. «Մի՛ վախնաք, ուրացէք, զէնքերնիդ տուէք»։ Այս ըսելով մեզ առաւ տարաւ Գուրպանալը պահականոց, և անկէ Սելիմիէի զօրանոցը։ Ուտելիք, խմելիք, ծխախոտ, ամեն հրամցուց։

—Թեյ տուա՞ւ։

—Ո՛չ, չտուաւ։

—Ալի Շամիլ չէ՞ր պատուիրեր ձեզի որ Բըլավան փաշան սպաննէք։

—Ո՛չ։

—Գիտէի՞ք թէ Շամիլ Գուրպանալը Տէրէի կամուրջը պիտի գայ։

—Չէինք գիտեր, եկաւ և «ձեզ կ'սպաննեմ» ըսաւ։

—Ասոնց հայրը՝ Պետերհան՝ ծառայութիւն խաւանելով 1259ին գնդապետութեան բարձրացաւ. բայց կայս. բարձր Շնորհաց արժէքը չճանչցաւ. ապերախտ գտնուեցաւ, և կարեւորութիւնը կորսնցուց բոլորովին, հասարակ մարդ մ'եղաւ։ Ասիկա չգիտէի՞ր։

—«Կ'կախենք, կ'կարենք» ըսաւ մեզի։

—Ապերախտութեան, վատ լրբութեանը պատիժը գտաւ։ Ապտիւրրէզագ քեզի ինչ բռնվալը տուաւ. գործածութիւնը սորվեցո՞ւց։

—Մաուզեր բռնվալը տուաւ և գործածելու եղանակն ալ սորվեցուց, առանկ կը պարպուի, նանկ կ'պարպուի ըսելով կերպը ցուցուց։

—Ի՞նչ նպատակ ունէիր երկու անուն գործածելով։

—Այստեղ Ապտուլլահ կ'ըսեն, մեր երկրին մէջ Էմին կ'ըսեն։

—Ինչպէս մտար Ապտիւրրէզագի ծառայութեան մէջ։

—Երկու երեք ամիս պարապ մնացի։ Օր մը Հասանի ըսի որ ինծի գործ մը գտնէ։ Ապտիւրրէզագ ալ իրեն լուր ղրկած է եղեր, ինծի ըսաւ որ «Ապտիւրրէզագ մարդ կ'ուզէ, գնա՛»։

—Ալի Ջավուշը կ'ճանչնայի՞ր։

—Կ'ճանչնայի։

—Ալի Ջավուշի զէնք կա՞ն. չցուցուցի՞ք, անոր հետ չխօսակցեցա՞ք։

—Ո՛չ, ուրբաթ օրն երբ արճառան նստած էինք, քովերնիս եկաւ։

—Խահուէին տանկն ո՞վ տուաւ։

—Չեմ գիտեր։

—Այդ միջոցին Բըլավան փաշայի վրայ չխօսեցա՞ք։

—Ապտուլլահ եկած տանկը քրդերէն խօսեցանք։

—Ապտիւրրէզագ ո՞ր կողմ փախելու յանձնարարեց ձեզի։

—«Ո՛ր կողմ որ պահակներ չկայ, այն կողմը փախէք, արարանքը նկէք» ըսաւ։ Սելիմիէի կողմը փախէք, չըսաւ։

—Ապտիւրրէզագ ամսական կուտա՞ր ձեզի։

—Կուտար. դրամագլուխի համար ալ չորս հինգ ոսկի տուաւ։ Կէօզ Թեփէ երթալու ատեն ալ չորս ոսկի տուաւ։

—Հագուստ ո՞վ չինել տուաւ,

—Ապտիւրրէզագ չինել տուաւ։

ԷՍԱՏԻ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ցետոյ Նախագահը խօսքն Էսատի ուղղելով հարցուց —

Նախ.—Դէպքն ինչպէս եղաւ։

Էսատ.—Հասան աղա զիս Ապտիւրրէզագի քով տարաւ։

—Ե՞րբ։

—Բաւական ատեն առաջ։

—Ամսական կուտա՞ր։

—Ամիս մ'աշխատեցայ, 100 ղրուշ տուաւ. յետոյ կուռ եղաւ։

—Շիշլիի դէպքին գտնուեցա՞ր։

—Այո՛, գտնուեցայ, Պէյերէն մէկուն գլխուն Թիւսկի հարուած մը տրուելու պահուն ներկայ էի։

—Վերջն ինչ եղաւ։

—Ապտիւրրէզագ ըսաւ թէ Էմին Պէյ ինչ որ ընէ, դուք ալ նոյնպէս ըրէք։

—Էմին Պէյը ո՞վ է։

—(Էսատ ամբաստանեալ Էմինը ցուցնելով)։ Ասոր այս Էմինը, Հրահանգ տրուաւ թէ ան ինչ որ ընէ, ես ալ նոյնը պէտք է ընեմ. Մեզի զէնք տուաւ, մատակարար Էօմեր էֆ. մեզի հետ եկաւ. հագուստ գնեց։ Ըսաւ թէ «Էմինի հետ մէկտեղ պիտի երթաք, ան ինչ որ ընէ, դուք ալ պիտի ընէք, ապա թէ ոչ կ'սպաննեմ»։ Չըսաւ թէ «Բըլավան փաշան պիտի զարնէք, սպաննէք»։

—Դուն Բըլավան փաշան կ'ճանչնայի՞ր։

—Ո՛չ, չէի ճանչնար։

—«Ինչո՞ւ կ'կենաք» ըսեր ես։

—Ես չըրի։ Ապտուլլահ ըսաւ թէ «Ինչ կ'կենաք, Բըլավան փաշան եկաւ, զէնքը պիտի սպաննէք»։ Ասոր վրայ Էմինի առաջնորդութեամբ արճառանէն ելանք, և դէպքը տեղի ունեցաւ։

—Առաջ ո՞վ զէնք պարպեց։ (Շար.)

Վ Ճ Ի Ռ

ՅԱՆՑԱՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ

Քարտուղար Սիւլէյման պէյ կարդաց հետեւեալ որոշմնագիրը. — «Երկուստեք պահանջումներն ու պաշտպանողական խօսքերը լսելէ և քննութեան թուղթերը կարդալէ վերջ, տեսնուած է որ Բաղտաքապէս Բըլավան փաշա երբ Մարտ 10 ուրբաթ օր ժամը 11ին քաղաքէն մնացած Կէօզ Թեփէ գացած էր, և չոգեկառքէն կ'իջնէր ապարանքն երթալու համար, Նախարարաց Խորհրդոյ որոշմամբ աքսորելու ապերախտ Պետերհանի Ալի Շամիլ եւ Ապտիւրրէզագի դրդումով ու հրահանգով, եւ յիշեալներուն անձնական հակառակութեան պատճառաւ, Հէքքեարիցի Էմին, այլ անուամբ Ապտուլլահ, որդի Թամարի, Վանեցի Մէհմէտ, այլ անուամբ Էսատ, որդի Սատտուլլահի, Վանեցի Ահմէտ, որդի Մէհմէտի, եւ Պիթլիսցի Ապտուլլահ, որդի Մէհմէտի, ընկերովի սպաննեցին Բըլավան փաշան, իրենց առած դրամին ագահելով, մաուզէր եւ ամերիկեան ատրճանակներու գնտակներով։ Այս իրողութիւնք հաստատուած են եղեռնագործներու խոստովանութիւններով, վկաներու յայտարարութիւններով, բժշկական տեղեկագրով. բայց հաստատուած չըլլալով որ Ալի Ջավուշ օժանդակած է յիշեալ չարագործներուն, որոշուեցաւ անպարտ արձակել զինքը։»

Այս որոշմնագրին ընթերցումէն վերջ, Նախագահն ըսաւ թէ Ալի Ջավուշ ուրիշ պատճառաւ ձերբակալելու չէ, հետեւաբար պէտք է զինքն արձակել բանտէն։ Ալի Ջավուշ ամբաստանելոց աթոռէն հանուեցաւ։ Ընդհ. դատախազը Հէքքեարիցի Էմինի, Վանեցի Մէհմէտի, Վանեցի Ահմէտի, Պիթլիսցի Ապտուլլահի համար պահանջեց պատժական օրինաց 45րդ և 170րդ յօդուածներուն գործադրումը։ Պաշտպան փաստաբանները պատժոյ թեթեւցում խնդրեցին։ Դատաւորք պահ մը խորհրդակցութեան սենեակը քաշուելէ վերջ վերադարձան դատարան և Նախագահը կարդաց այն օրինական տրամադրութիւնները, որոց համեմատ վճիռ արձակուած էր ամբաստանելոց հանդէպ, և յայտարարեց թէ ըստ յիշեալ տրամադրութեանց՝ միաձայնութեամբ մահուան դատապարտուած են. հարկ եղած օրինական խրատները խօսեցաւ և յայտնեց թէ մինչև ութ օր դատական թուղթերը պիտի յանձնուին Վճռաբեկ Ատեանին։ Ամբաստանեալք ապա տարուեցան կեդր. Բանտը։

*** Դատավարութեան ընդարձակութիւնը պիտի հրատարակուի վաղուան թուով։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆՔ

Տիարպեքիրի կուսակալ անուանուեցաւ Էրզրումի կուսակալ Նազըմ փաշա։ Էրզրումի կուսակալ՝ Տիարպեքիրի կուսակալ Աթա պէյ։ Մուսուլի մարզահամարի տեսուչ անուանուեցաւ Սղերդի մարզահամարի պաշտօնեայ Մէհմէտ Խուրշէտ էֆ.։

Գ. Մէճիտիէ պատուանշան տրուեցաւ կայս. Դ. զօրաբանակի Համիտիէ թեթեւ հեծելազօրաց 36րդ գունդին հրամանատար գնդապետ Հիւսէյին պէյի և Տեսեկողաճի գերմանական գեր—հիւպատոս Մ. Վիլհէլմ Ռուսոնէի։

Լիագաթի ոսկի չքանշան տրուեցաւ կ. Պոլսոյ վերաքննիչ Ատեան ընդհ. դատախազ Նէճմէտտին պէյի։ Լիագաթի ոսկի չքանշան՝ կ. Պոլսոյ Նախագահ Ատեանի հարցաքննիչ դատաւոր Սատաէտտին պէյի։

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Գերման դեսպան Պարոն Մարչալ ֆոն Պիպէրշտայն երէկ տեսակցութիւն մ'ունեցաւ Արտաքին գործոց Նախարար Թէվֆիք փաշայի հետ։ —Պարսիկ և Պելճ դեսպանները, և Ամերիկեան դեսպանատան գործակատար Մր. Ճէյ և ռումանական գործակատարն երէկ Բ. Դուռն երթալով տեսակցեցան Մեծ—Եպարքոսին հետ։ —Պելճ դեսպանը տեսակցեցաւ նաեւ Արտաքին գործոց Նախարար Թէվֆիք փաշայի հետ։

ՔՐԷՏԻ ԼԻՈՆԷԻ ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ անցեալ Մարտ 24ին, որու միջոցին Վարչ. Խորհրդոյ Նախագահ Մ. Մազըրա կարդաց 1905ի տեղեկագիրը։ Այդ տեղեկագրէն կ'երեւայ թէ Պանքային 1905 տարեշրջանի զուտ չահը եղած է 23,505,547 ֆր.։

ՍԻՆԿԷՐ կարի մեքենայի հանրածանօթ վաճառատունը, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ ցուցահանդէս մը սարքած է Բեյօղլոյ իր կեդրոնատեղիին մէջ։ Ցուցադրուած են Սինկէր կարի մեքենաներու միջոցաւ պատրաստուած զմայլելի ասեղնագործութիւններ և նկարներ, որք ճշմարիտ գեղարուեստական գործեր կրնան նկատուիլ։ Բազմաթիւ այցելուներ կ'դիմեն ցուցահանդէսն յաճախորդներու արահները, և սքանչանքով կ'մեկնին։

ՔՐՈՆԻԿ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

Ս. Պատրիարք Հայրն երէկ ընկերակցութեամբ Գործակատար Արիս էֆ. Ճէզճեանի կայս. Պալատ գնաց։

—Մարաշի Գաւառ. Ժողովը Կիլիկիոյ Ս. Կաթողիկոսին ղրկեր է առաջնորդական ընտրութեան տեղեկագիրը, ուրկէ կ'ստեսնուի թէ Տ. Բաբգէն Ծ. Վրդ. Կիւլլեսէրեան, քուէից բացարձակ առաւելութեամբ Առաջնորդ ընտրուեր է, ինչպէս ծանուցած էինք։ Ժողովը խնդրած է Ս. Կաթողիկոսէն որ ընտրութեան արդիւնքը տեղեկագրէ Պատրիարքարան, որպէս զի դիմում ըլլայ Պաշտօնագիրը չնորհուելու։ Մարաշէն ալ սոյնիմաստ խնդիրք եղած է Պատրիարքարան։

—Տ. Բարթողիմէոս Արք. եպս. յառաջիկայ ամսական օրերուն պիտի նախագահէ Բերայի Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն արարողութեանց, և Զատկի առաւօտուն պիտի պատարագէ։ Իսկ Տ. Գրիգորիս Վրդ. Աբրահամեան Գալաթիոյ եկեղեցին ժամանակաւոր քարոզիչ նշանակուած է։

—Բերայի Թաղ. Խորհուրդին փափաքանօք և Ս. Պատրիարք Հօր կարգադրութեամբ Տ. Շաւարշ Վրդ. և Տ. Գէորգ Տէր Մեսրոպեան ու Պօղոս Գալէմքեան օրհնուագները Ս. Երրորդութեան եկեղեցւոյն մէջ պիտի պաշտօնավարեն մինչև Նոր Կիւրակէ։

—Մշոյ Ս. Կարապետի վանքին Փոխ—Վանահայր Ծ. Վարդան Վրդ. Ցախարեան Պատրիարքարանէն նպաստ խնդրած է Վանքին համար։

—Սղերդի Նորընտիր Քաղաք. Ժողովն իր կանոնաւոր գումարումներով կ'աշխատի Տեղապահին, միայն ցաւալի է որ Նախորդ Քաղաք. Ժողովի անդամներն այս կարգադրութեան դէմ հակառակած են։— Սղերդի Տեղապահ Տ. Կորիւն Վ. Սրապեան որ աւելի հիւանդութեան պատճառաւ 3 ամսէ ի վեր կ'տառապէր, բուժուելով ձեռնարկեր է իր պաշտօնին։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԴԵՍՊԱՆԱԺՈՂՈՎԻ ԱՐԴԻՒՆՔԸ. —Ցոյթոլոյթինուն կամ Քոսինի.—Ալճեզիրասի ռուս պատուիրակ կոմս Քասինի հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ ֆրանսական թերթի մը թղթակցին. «Կրնաք գրել թէ Դեսպանաժողովոյ արդիւնքը բացարձակապէս գոհացուցիչ կը նկատեմ։ Ֆրանսա կրնայ բարձրագլուխ մեկնիլ Ալճեզիրասէն։ Ասիկա կ'պարտի նախ իր ներկայացուցչին կարողութեան և յետոյ իր զինակցաց և բարեկամաց աջակցութեան։ Կ'փութամ աւելցնել թէ Դեսպանաժողովոյ որոշումներն ո՛չ մէկուն չահերուն կ'դպչին, և թէ վերջին տասնեհինգ օրերուն մէջ գերման պատուիրակներու ցուցուցած հաշտարար ոգին ալ նուազ դիւրացուց մեր գործը։ Իմ կառավարութիւնս (Ռուսիա) մէկ նպատակ միայն ունեցած է, այն է ուղղամտօրէն կատարել իր զինակցի պարտականութիւնները Ֆրանսայի հանդէպ։ Բայց պէտք է ըսել որ եթէ մեր աջակցութիւնը կրցաւ օգտակար ըլլալ, պատճառն այն է որ իմ կառավարութիւնս չէ դադրած սիրալիր յարաբերութիւններ ունենալէ մեր բարեկամ և դրացի Գերմանիոյ հետ։ Այս յարաբերութեանց չնորհիւ է որ վերջին ժամուն մեր ձայնը լսելի եղաւ ի Պերլին։ Ալճեզիրասի մէջ ես միեւնոյն ուղղութեան հետեւեցայ, և առաջին չարաթներուն վերապահութիւն ցուցնելու երեւոյթին չնորհիւ էր որ կրցայ օգտակարապէս գործել վերջին վայրկեանին։ Ինչպէս գիտէք, մնաւ չդադրեցայ լաւատեսութիւն ցուցնելէ։ Կ'խոստովանիմ թէ իմ լաւատեսութիւնս դժնդակ փորձերու ենթարկուեցաւ մէկէ աւելի անգամներ, և յաջողած կ'խորհիմ տակաւին այն տեսակէտ հետեւանքներուն վրայ զոր պիտի ունենայ Միջերկրականի մէջ, և եւրոպական ազգերուն իրաւարարն ըլլալու դերն իւրացնէ։ Անգլիա հասկցաւ վտանգը, և ահաւասիկ Պերլինեան մեծամոլութիւնը։ Ֆրանսական դիւանագիտութեան մեծ փայլուն պսակին հարկադրեց Գերմանիան՝ տեղի տալու տարիճաներէն։ Գերմանիա չյաջողեցաւ ընդունիլ տալու իր էական պահանջումներէն ոչ մէկը։ Դեսպանաժողովոյ աշխատանքը չթողուց որ Գերմանիա ոտք կոխէ մը գտնէ ի Մարոք, ամբողջովին Ֆրանսական աղդեցութիւնն ի Մարոք՝ պաշտօնապէս ճանչնալով զայն. մեր դրացին նոյնքան յաղթական դուրս կ'ելնէ դեսպանաժողովէն՝ որքան Գերմանիա տկարացած։»

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ.—Ռուս լրագիրներ իր վերջին թիւերէն մէկուն մէջ արձանագրելէ ետքը Գերման թերթերու Ռուսիոյ դէմ ըրած յարձակումները՝ կոմս Լամտորֆի կողմէ ու կոմս Քասինի ուղղած հրահանգներուն առթիւ, կ'հարցնէ. «Ի՞նչ այնքան յանցաւոր գտնուեցանք Գերմանիոյ նկատմամբ. արժանի՞ էինք այդքան յանդիմանութեան.» Այս հարցման իբր պատասխան, Ռուսս թերթը կ'ըսէ թէ Գերմանիա պզտիկ դեր մը չխաղաց յառաջ բերելու համար Ռուս և ճապոնական վէճն որ մեծապէս կ'ծառայէր իր չահերուն։ «Գերմանիա է որ Ռուսիան մղեց աւելի գործօն քաղաքականութեան մը հետեւելու Մայր. Արեւելքի մէջ։ Ասոր համար է որ Բորդ Արթուրի գրաւումը, որ այնքան հակառակ էր մեր լաւ իմացուած չահերուն, խանդավառութեամբ ողջունուեցաւ ի Պերլին, ուր մեզ քաջալերեցին պահելու Մանչուրիան, հակառակ Չինաստանի հանդէպ մեր ստանձնած յանձնառութեանց։ «Համարձակօրէն, ասոր գացէք այն տեղ, կ'կրկնէին չարունակ Պերլինէն. մենք կ'պահպանենք ձեր Եւրոպայի սահմանագլուխը։» —Որուն դէմ, հարցուց հեգնութեամբ հանրայայտ Մաւրովիէֆ։ Նոյն իսկ իրենց դէմ։ Երբ դէպքերը պատերազմի յանգեցան, պաշտօնական Գերմանիան,—պէտք է խոստովանինք զայս—փութաց ապացոյցները տալ մեզ իր բարեկամութեան, հակառակ հանրային կարծիքին որ աւելի ճշգրտուած էր։ Բայց այս ընթացքը հետեւանքը չէր մեր նկատմամբ սուտ ունեցած համակրութեան։ Գերման դիւանագիտութիւնը կ'յաղթէր։ Ռուսիա յաղթէր թէ յաղթուէր, երկար ատեն պարտաւոր պիտի ըլլար իր վէրքերը դարմանելու, և Գերմանիա արդէն իսկ ինքզինքը ի վիճակի կ'զգար ազատօրէն գործելու Ֆրանսայի դէմ, զոր հաստատապէս որոշած էր անջատել Անգլիոյ հետ կնքած համաձայնութենէն։ Միեւնոյն ատեն իրենց Ռուսասէր զգացումներն հաւակելով՝ մեր ազնիւ դրացիները մեր վէճէն ամենամեծ օգուտներ կ'քաղէին իրենց ճարտարարուեստին համար։ Փութացին թնդանօթ հայթայթել մեզի, նաև ռազմամթերք, ածուխ և փոխադրամիջոցներ ամբողջ տարիներ։ Բայց ի՞նչ գնով։ Մ. Շուց, ավստրիական չոգենաւերու պաշտօնավարներէն մէկը, որ մը կ'յայտնէր ինծի թէ, օր. համար, Ֆյուրտ Պիւլօվ չոգենաւը մեզի ծախուեցաւ երկու միլիոն մարքի զուտ չահով մը։ Ասկէ զատ, օգտուելով Տնտ. Արեւելքի թնդանօթի ազդեցիկներէն, Գերմանիա յաջողեցաւ կորզել մեզմէ այնպիսի առևտր. դաշնագիր մը, որ կ'ծանրանայ է երկար տարիներ չլալ մեր երկրագործութիւնը։ Վերջապէս մեր բանի դրացիներուն բարեկամութիւնը չատ սուղի նստաւ մեզի, և չատ արամադրութենական պիտի ըլլար որ մենք վիճաբանական եւ բոխաբերականութիւն մը պահանջէին մեզմէ։»

ԱՆԳԼԻՈՅ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ.— Անգլիոյ ելմտական տարւոյն լրանալուն առթիւ, (Մարտ 31), ելմտական նախարար Մր. Էսքուիթ հրատարակեց 1905—1906 տարւոյ հաշուեկչիռը, ուրկէ կ'տեսնուի թէ հասոյթներն եղած են 143,977,000 ստերլին ոսկի, այսինքն նախորդ տարուան հասոյթներէն 607,000 ստերլին աւելի։ Այս գումարները նախահաշուածէն չատ աւելի են, որովհետեւ ելմտական նախորդ նախարար Մր. Օսթին Չէմպրլէն անցեալ տարի իր ելմտացոյցին մէջ 916,000 ստերլին հասոյթի նուազում մը նախահաշուած էր, այնպէս որ հասոյթներու գումարը նախահաշուածէն 1,523,000 ստերլին աւելի եղած է։ Միւս կողմէ 1905—1906 տարւոյ ծախքերը, հակառակ պաշտօնապէս եղած նախահաշուութեանց, անցեալ 1904—1905 տարեշրջանէն 3 միլիոն ստերլին պակաս եղած են։ Այնպէս որ կարգ մը ծախքեր գծջնչելէ ետքը, Անգլ. Պանքային մնացած յաւելեալ գումարն եղած է 4,872,290 ստերլին։ Մաքսային հասոյթները նախորդ տարիէն 1,255,000 ստերլին պակաս եղած են, թէեւ մաքսատուրքը քաղցրուելուն հետեւանօք։

*** Ֆրեմտենպլաթ, Վիեննայի կէս պաշտօնական թերթը, կ'ազդարարէ Ալճեզիրասի մէջ գոյացած համաձայնութիւնը։ «Գերմանիա ձեռք բերաւ այն նպատակն որուն կ'ձգտէր դեսպանաժողովոյ գումարումը պահանջելով. բայց Ֆրանսա և Սպանիա ալ պատճառներ ունին գոհ մնալու։ Եթէ միջազգայնացման սկզբունքն ընդունուեցաւ ի Մարոք, միւս կողմէ քաղաքականապէս առաջին կարգի վրայ թողուեցան Ֆրանսա և Անգլիա։ Ալճեզիրասի մէջ յաղթողն այս կամ այն ակերութիւնը չէ, այլ իրաւունքի գաղափարը։ Ճիշդ տարի մ'առաջ Վիլհէլմ կայսր Տանճէրի մէջ յայտարարեց թէ ինչ որ Տէլքասէ հաստատապէս ընդունուած իրաւունք մը կ'նկատէր, գոյութիւն չունի իրեն համար։ Բայց չէ կրնար ըսուիլ թէ Ֆրանսա ձախողուած մը կրեց. այդ ձախողումը կրողը Տէլքասէն է միայն։ Ասկէ զատ, դեսպանաժողովը ցուցուց թէ Ֆրանսա որքան բարեկամներ ունի Մարոքեան խնդրոյն մէջ»։ Ֆրեմտենպլաթ կ'ստատ է գոյացած համաձայնութեան միջազգային յարաբերութեանց մէջ ընելիք նպաստաւոր ազդեցութեան վրայ. կ'յուսայ միայն որ ատիկա նպաստաւոր ընդունելութիւն գտնէ նոյն իսկ Մարոքի մէջ, և դիմադրութեան չըլլալ այնտեղ, խոհեմաբար բան մ'ընելով դեսպանաժողովոյ որոշած բարենորոգումները։

*** Ճօրնալ տ'Իտալիա կ'գրէ թէ Մարոքեան սահմանադրութեան, պանքային են. խնդրոց մէջ Ֆրանսայի եղած զիջումները կ'ցուցնեն որ Դեսպանաժողովը ճանչցաւ Ֆրանսայի առանձնաշնորհեալ դիրքը ի Մարոք։ Նոյսլիէ Ֆրայէ Թերթը կ'ըսէ թէ Դեսպանաժողովն աւարտ ընծայեց Գերմանիոյ՝ պատուաւոր անձնատուութիւն մ'ընելու։ Զեղուց որ Գերմանիա հաստատուի Միջերկրականի մէջ, և եւրոպական ազգերուն իրաւարարն ըլլալու դերն իւրացնէ։ Անգլիա հասկցաւ վտանգը, և տեղի տալով ...

ՆԱՊՈԼԻ, 5.—Վեզուվ հրաբուխն երէկուընէ ի վեր մոխիր անձրեւ մը կ'տեղացնէ քաղաքին վրայ։ Անցորդներն հարկադրուած են հովանոց բանալ։

ՓԱՐԻԶ, 5.—Սաֆարի չոգենաւը Լա Ռոշէլի բացերն Ալղոսիս չոգենաւուն զարնուելով ընկղմեց զայն։ Նաւաստիներն ազատեցան։

ԻՇԽԱՆ ՊԻՒԼՈՎ ԾԱՆՐ ՀԻՒԱՆԴ

ՊԵՐԼԻՆ, Ապրիլ 5.—Ռայխսթակին մէջ մինչ Մ. Պեպէլ կ'խօսէր, իշխան Պիւլով յանկարծ տկարութիւն մը զգալով քանիցս մէկ կողմին ծռեցաւ, յետոյ ըլլալով։ Առաջին անգամ երեսփոխան Պասէն նշմարելով աոիկա, անմիջապէս գնաց Դաչնակցային Խորհուրդին նստարանին մօտ եւ բանից վարչապետը։ Ռայխսթակի անդամ երկու բժիշկներ Նախագահ կոմս Պալլեսթրէմի կողմէ կանչուելով, փութացին խնամել հիւանդը։ Մ. Պեպէլ հարկադրուեցաւ ճառն ընդհատել։ Նոյն լսուեցաւ կ'սիրէր օրահին մէջ։ Վերջապէս իշխան Պիւլով կրցաւ քիչ մ'ինքզինքին գալ եւ խօսք ուղղել բժիշկներուն։ Ժամը 1.10ին օրահէն մեկնեցաւ, ընկերակցութեամբ երեսփոխաններու եւ Դաչնակցային Խորհրդոյ անդամներուն։ Ժամը 1.20ին Նախագահը Նիստը բացաւ։ Կ'երեւայ թէ վաղանցիկ տկարութիւն մ'ունեցած է իշխանը։ Վերջին օրերս ծանր ինֆլուէնցա մ'անցուցած էր։ Բրոֆ. Ռէնվէրս կ'հաւաստէ թէ անդամալուծութեան ն և է նշան չերեւար իշխանին վրայ։ Ժամը 2.45ին Կայսրը Ռայխսթակի պալատն հասաւ, և կէս ժամ ետքը միայն մեկնեցաւ, առանց կարենալու խօսիլ վարչապետին հետ, որ կ'քնանար։ Աւելցաւ Վիքթօրիա Կայսրուհին եւ Ռայխսթագ գնաց, տեղեկութիւն առնելու իշխանին վիճակին վրայ։ Վարչապետին առողջութիւնը կ'չարունակէ բարւոքիլ. վիճակը գոհացուցիչ է։ Ռայխսթակն ընդունեց արտաքին գործոց ելմտացոյցը։

ՎԻԵՆՆԱ, 5.—Պերլինէն կ'հեռագրեն թէ Ռայխսթակին մէջ իշխան Պիւլով երկար ճառ մը խօսեցաւ Ալճեզիրասի խնդրոյն վրայ, և երբ Պեպէլ կ'խօսէր, տկարութիւն մը զգաց. անմիջապէս նիստը դադրեցաւ, և վարչապետը փոխադրուեցաւ նախարարներու սրահը, ուր հեղձեալ ինքզինք գտաւ։ Երկու ժամ ետքը կրցաւ մեկնիլ Ռայխսթակի պալատէն։

ՊԵՐԼԻՆ, 5.—Իշխան Պիւլովը դարմանող բժիշկները մտահոգ են։ Դեռ չեն կրնար վիճակին վրայ վճռական բան մ'ըսել։ Գերմանիոյ մէջ մեծ յուզում կ'տիրէ։

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 5.—Մավրային Նախագահութեան ծրագիրը մերժուեցաւ Խորհրդարանին եւ խոր ապաւորութիւն առաջ բերաւ։ Կ'յուսացուի թէ Ծերակուտականներն առանց բարեփոխութեան պիտի քուէարկեն նաւային ծրագիրը, որուն մեծ մասը պատրաստուած է Տոմ. Տիւէյ։

ԱՆԳԼԻՈՅ ՊԱՆՔԱՅԻՆ ԶԵՂՉԻ ՍԱԿԸ

ԼՈՆՏՈՆ, 5.—Անգլիոյ Պանքան իր զրամոզեղչի սակը 4 ⁰/₀էն 3 ½ ⁰/₀ի իջեցուց։

—Զատկի տօնակատարութեան անմիջապէս ետքը, կառավարութիւնը 10 միլիոն մարքի յաւելուածական վարկ մը պիտի խնդրէ Ռայխսթագէն, Հէրրէրօներու ապստամբութեան միջոցին վնասուած գերման գաղթականներու և ազգաբնակութեան վնասուց հատուցման համար։ Նոյն նպատակաւ 5 միլիոն մարք քուէարկուած էր Ռայխսթագը։

—Նաքալա քաղաքին մէջ (Վիւրթեմպերկ) ճաչարան մը, ուր 300 հրաւիրեալներ կ'գտնուէին, փլաւ յանկարծ. 50 հոգի մեռան։ Վիրաւորներու թիւն յայտնի չէ։

ՀՌՈՄ.—Վիւզուվի Վինսենս մարքիզը ամսոյս 10ին հոս կ'սպասուի Ալճեզիրասէն։

ԲԱՄԲԱԿԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

ԼԻՎԸՐՓՈՒԼ, Ապրիլ 5

Մրտ.—Ապր. 5.91 բէնս	Օգս.—Սեպ. 5.87 բ.	Ցլս.—Օգս. 5.91 »	Հկտ.—Նոյ. 5.68 »

Վաղը, Ցոյնաց Աւետումն Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ, Ղալաթիոյ Սակարանը գոց կ'մնայ։

ՍԱԿԱՐԱՆ ՂԱԼԱԹԻՈՅ

Փ Ա Կ Ո Ւ Մ

Օսմանեան Միացեալ	Օ. Ո.	101 13
Ամենէն բարձր գին	»	101 15
Ամենէն վար գին	»	101 10½
Բումելիի երկաթուղի	Ֆր.	141 50
Ամենէն բարձր գին	»	142 62½
Ամենէն վար գին	»	141 37½
Թրամվայ	»	53 —

Բ Ա Ց Ո Ւ Մ, Մարտ 24

Օսմ. Միացեալ	Օ. Ո.	101 13
» » ժամ 6ին		101 12½
Բումելիի երկաթուղի	Ֆր.	141 50
» » ժամ 7ին		141 37½
Օսմ. Միաբանս	»	18 —
Եգիպ. Քրէտի Ֆոնսիէ Ա.	»	331 —
» » » Բ.	»	272 75
Բանքա Կ. Պոլսոյ	»	519 —
Անատոլուի երկ. պարտ.	»	518 50
Սէրի Բ. » »	»	517 50
Անատոլուի » բաժնթ.	Ա. Ո.	18 45
Օսմ. Ապահովագր. Ընկ.	Օ. »	4 22½
Թիւթիւնի բաժնեթուղթ	Ղրշ.	822 ½
» Ժուիսանս	»	310 —
» պարտաթուղթ	Ֆր.	494 —
Տէրքոսի ջուրի Ընկ.	»	289 —
Պալիա Քարաայտին	»	695 —
Պանքա տը Սալոնիք	»	188 —
Բորսաւա	»	152 50
Թրամվայ	»	53 —
Բանքա Իմբէրի	»	595 —
Հելլենական 5 ⁰/₀ 1881	»	275 —
Բաժնեթուղթ Լաւրիոնի	»	66 —
Հելլ. պարզ. Թուղթ	»	440 —
» » » Բ.	Օ. Ո.	4 10
Շերքէթի Խայրիէ	Օ. Ո.	36 ½
Փէմպէջի բաժնեթուղթ Ա	Ֆր.	27 —
» » Բ	»	18 —
» պարտաթուղթ	»	495 —

Տ Ի Ւ Ւ Ա Ն Ս

Օսմ. Միաց. 1	օրուան Օ. Ո.	1.50	1.25
» » 8	»	» 4 —	—
Բումելիի երկաթուղի »	Ֆր.	2 —	—

ՕՍՄ. ՊԱՆՔԱՅԻ ՓՈԽԱՆԱԿԱԳՐԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

	Վաճառում	Գնում
Լոնտոն 3 ամիս	111 10	110 —
» չէք	110 20	110 —
Բարիզ 3 ամիս	22 63¾	22 83¾
» չէք	22 73¾	22 83¾
Պերլին մարք	18 54	18 64
Վիեննա քուրոն	21 76	21 86

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ

Անգլիական ոսկի	Ղրշ.	109 38
20 ֆրանքնոց	»	87 18
20 մարքնոց	»	107 05
Բօլ Իմբէրիալ	»	90 —
Քրէմեց	»	50 30
Մէճիտիէ արծաթ	»	107 38
Պէչլիք	»	104 —
Մէթալիք	»	102 —
Բումլ Թղթադրամ	»	8 69

Միջ. Ա. Անդրէասեան, Ղալաթիա.

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՍԱԿԱՐԱՆՔ

ԼՈՆՏՈՆ, Ապրիլ 5

Օսմ. Միաց. բաց.	Անգլ.	Ո.	92 25
» » գոց.	»	»	92 37
Օսմ. Կայս. Պանքա	»	»	15 87
Եգիպտական Միացեալ	»	»	106 25
Անգլ. Քոնսոլիտէ	»	»	91 06
Հելլենական Ռանդ 1889	»	»	42 —
» Մոնոփոլ	»	»	54 —
Պուլկար. փոխառութ. 1892	»	»	101 50
Թրամվայ	»	»	2 06
Ռանդ Մայն	»	»	6 25
Ճապոնական 4 ⁰/₀		»	91 75
Ռուսական 4 ⁰/₀ 1888—89			83 —
Փոխան. Բարիզի վրայ		»	25 33¾
Դրամազեղչ		»	3 ½

ՓԱՐԻԶ, Ապրիլ 5

Օսմ. Միացեալ բաց.	Ֆր.		93 22
» » գոց.	»		93 27
Բումելիի երկաթուղի	»		143 50
Օսմ. Կայս. Պանքա	»		649 —
Ռէժիի բաժնեթուղթ	»		406 —
Օսմ. Մաքս. Նոր փոխառ. 4⁰/₀	»		489 —
Ֆրանս. Ռանդ 3⁰/₀	»		99 07
Քրէտի Լիոնէ	»		1170 —
Պանք տը Բարի	»		1580 —
Ռուսական 4⁰/₀	1901	»	83 —
Թրամվայ	»		52 75
Փոխառ. Ռուսաց	1895	»	491 —
Սպանիական արտաքին	Գ. Կ.		94 20
Իտալական Ռանդ	»		105 20
Չէք Լոնտոնի վրայ	»		25 115
Դրամազեղչ Ֆրանս. Պանքայի			3 —

ՊԵՐԼԻՆ, Ապրիլ 5

Օսմ. Միացեալ			93 70
Զինուորանի փոխառութեան	1903		90 —
Անատոլուի Երկ. պարտ. Սերք			— —
» » »		II	103 25
» » բաժնթ. 60⁰/₀		»	129 60
Ռուսական 4⁰/₀	1902	»	81 80
Բումելիի երկաթուղի		»	146 75
Փոխ. Լոնտոնի վրայ 3 ամիս		»	20 310
Դրամազեղչ			5 —

ՎԻԵՆՆԱ, Ապրիլ 5

Բումելիի երկաթուղի	Մարք	152 50
Օսմ. Ռէժի	»	— —
Վիեննա Պանք—Վէրայն	»	563 40
Փոխան. Բարիզի վրայ	Քուրոն	95 76
» Լոնտոնի վրայ	»	240 40
Դրամազեղչ		4½ —

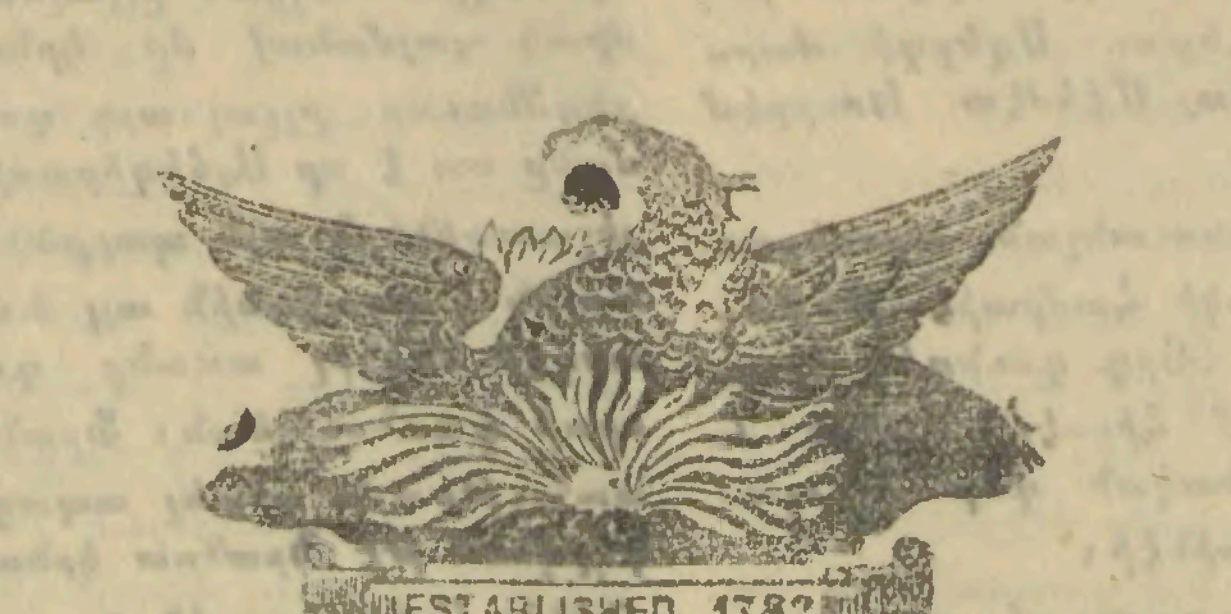
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ Դ. Երևան հրատարակուած պաշտօնագրական նոր ձեռնարկի ազդին։

PHŒNIX ASSURANCE COMPANY LIMITED

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴԴԷՄ ՀՐԴԵՀԻ

ՖԷՆԻՔՍ

ՀԻՄՆԵԱԼ Ի ԼՈՆՏՈՆ ԹՈՒԻՆ 1782

ՖԷՆԻՔՍ, հիմնեալ աւելի քան մէ դար առաջ, [illegible] Անգլիոյ [illegible] 4,500,000 ոսկի. [illegible] 35,000,000 ոսկի. [illegible] 50—42

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՍՈՅԹ ԱՆԳԼ. ՈՍԿԻ 1,500,000

ՖԷՆԻՔՍ Ընկերութիւնն կ'ապահովագրէ ընդդէմ հրդեհի եւ կայծակի, շէնք, կարասիք եւ ապրանք՝ [illegible]

Գ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ ընդհ. Գործակալ Կ. Պոլսոյ և գաւառաց.

Ղալաթիա, Պանք Օթոմանի վարի քովը Վիթալիս Խան, գետնայարկ Թիւ 1:

ՓՈԽ ԳՈՐԾԱԿԱԼՔ Ի ՊՈԼԻՍ

ՅՈՎԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ [illegible]

Քննիչ Բիզքերու (Inspecteur des Risques) Ա. ԷՆԳՈՒԷՐԵԱՆ

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒՆ ԱԶԴԸ ԼՈՅՍ

ԴԵՂԵՐՆ ԱԽՈՐԺԱՀԱՄ ԿԱԶԷՕԶԻ ՎԵՐԱԾՈՒԱԾ

Բարիզի Լը Բէրտրիէլ (Le Perdriel) գործարանը կազէօզի վերածած է բազմաթիւ դեղեր, որոնք համբաւաւոր են էֆֆէրվէսան (effervescent) փրփրացող, [illegible] անուամբ: Այս էֆֆէրվէսան դեղերը կազէօզի նման կ'ըլլան, կ'փրփրին ջուրին մէջ և կատարելապէս կ'հալին, զորս հիւանդները կ'խմեն իբր օշարակ, առանց զզուանք կամ լեղի համ զգալու: ԷՖՖԷՐՎԷՍԱՆ դրութեամբ դեղերն իրենց բնական զօրութիւնը լիովին կ'պահեն եւ չուտով կ'ազդեն հիւանդին վրայ: Լը Բէրտրիէլի կազէօզի (էֆֆէրվէսան) վերածուած բազմաթիւ դեղերուն գլխաւորներն հետեւեալներն են.

Աւաղի, քարի և լեարդի (գարա-Պինյօթ տը ԼԻԹԻ) ցաւերու հիւանդութեանց և ալպիւմինի համար:

Կաթուածի, հինցած յօդացաւի Բատնիօթ տը ԼԻԹԻ] (ռըմաթիզմա) և այս կարգի հիւանդութեանց համար:

Ցօղախտի և ոսկրներու, գլխու Սոլֆէկ տը ԼԻԹԻ] ցաւերուն և ռըմաթիզմներուն համար:

Ամէն կարգի ջղային հիւանդութեանց [illegible] տը ԼԻԹԻ] [illegible] և դժուարամարսութեան համար:

Հինցած տենդի, ջերմի (սըթմա) [illegible] էֆֆէրվէսան] և կէս գլխու ցաւի համար:

Լը Բէրտրիէլի էֆֆէրվէսան դեղերը Վիշիի, Քօնթրէքսէվիլի և Վիթէլի հանքային ջուրերուն տեղը կ'բռնեն կատարելապէս և առանց չափ աւելի ազդու, [illegible] և մարսեցուցիչ են:

Լը Բէրտրիէլի էֆֆէրվէսան դեղերը կը ծախուին ամէն մեծ դեղարաններու եւ մթերանոցներու մէջ: 50—35

ՊՈՂՊԱՏ (ԶԷԼԻՔ) ԵՒ ՔԻՆՔԻՆԱ

FER ET QUINQUINA

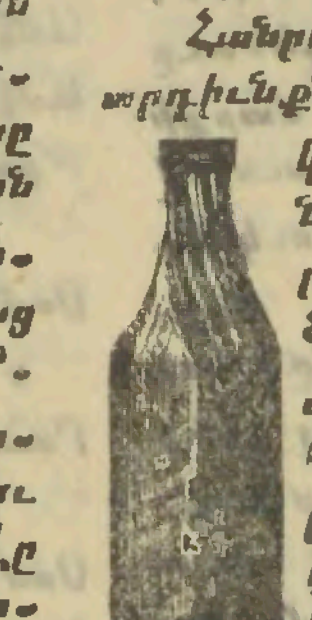
Ժամանակակից բժիշկները միաձայնութեամբ կ'վկայեն թէ ակարցած և այժմ ինկած մարմինը զօրացնելու եւ [illegible] միակ միջոցը ԵՐԿԱԹ ու ՔԻՆՔԻՆԱՆ է:

ԵՐԿԱԹԸ կ'յանձնարարուի արիւնի վրայ ունեցած ազդեցութեանը համար, [illegible] Իսկ Քինքինային [illegible]

Երբ մարդ ԱՐԻՒՆԻ ՏԿԱՐՈՒԹԻՒՆ, ԴԺՈՒԱՐԱՄԱՐՍՈՒԹԻՒՆ և ընդհանուր ակարութիւն զգայ, պէտք է և անհրաժեշտ է որ ՔԻՆԱԼԱՐՈՇԻ ԵՐԿԱԹԱԽԱՌՆ առնելը գործածէ. որովհետեւ ՔԻՆԱԼԱՐՈՇԸ [illegible] թէ բաղադրուած ըլլալով, քինքինայով բաղադրուած ամէն դեղերէն աղէկ է, զօրաւոր և այժ աւելի է: ՏԿԱՐՈՒԹԻՒՆԸ, ՆԻՀԱՐՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ԱՆԱՐԻՒՆՈՒԹԻՒՆՆ հիմնապէս և չուտով բուժելու համար պէտք է Քինալարոշի [illegible] [illegible]: 35—14

ԳԱՐԱՐԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆԻ [illegible] ՓՈԽՈՒԹԵԱՆ [illegible]

HUILE de HOGG

ՀՕԿԻ ՄՕՐԻԻ ՁԿԱՆ ԹԱՐՄ ԻՒՂ

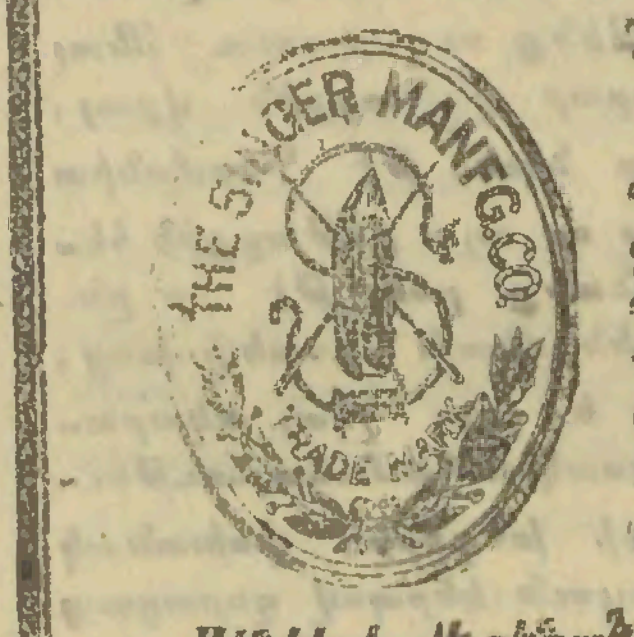
Համբաւաւոր են այն տուբերկուլոզի [illegible] արդիւնքները, զորս վաստակած, անարիւն կամ կուրծքի հիւանդութիւն ունեցողներ անձերը կ'առնեն թարմ մօրուէ լեարդէն հանուած իւղը գործածելով: Այսու հանդերձ, կարեւոր արդիւնքներ ձեռք ձգելու համար, անհրաժեշտ է որ այս իւղն ըլլայ անարատ և ընտիր: Ուստի պէտք է ըսել որ պէտք է զգուշանալ կեղծ կամ առօրին իւղերէ, որոնք փոխանակ զօրացուցիչ արդիւնքներ տալու, առողջութիւնը խանգարելու միայն կ'ծառայեն: Հօկի իւղն ամէն երաշխաւորութիւն կ'ընծայէ անարատութեան և ազդուութեան, որոնք անհրաժեշտ են հիւանդներուն: Իր անժխտելի գերազանցութիւնն աւելի քան 50 տարիէ ի վեր ճանչցուած է ամբողջ աշխարհի բժիշկներուն կողմէ և վարձատրուած է բոլոր արուեստահանդէսներէն: Հօկի իւղն անդիմադրելի չիշերով միայն կ'ծախուի: Արտաքին պահարանին վրայ պահանջեցէք գործարանատէրերու միութեան երաշխաւորութեան դրոշմը:

Ձկան իւղ չկրցող խմողներուն կ'յանձնարարուի ՀՕԿԻ ԷՄՈՒԼՍԻՕՆԸ, որ ձկան իւղին ազդեցութիւնն ունի կատարելապէս: Կեդրոնատեղի Կ. Պոլիս Նաւասիֆեան խան, 23—25, Պղ. Է. Ծաննի վաճառատունը: 50—35

ՍԻՆԿԷՐ

ՀԱՑԹԱՑԹԻՉ ԿԱՑՍԱ ՊԱԼԱՏԱՆ

THE SINGER MANUFACTURING C°

Սինկէրի կարի մեքենաները [illegible] ամէն կողմէ տարածուած են, և բոլոր [illegible] Սինկէրի մեքենայ [illegible] 400 է աւելի [illegible]

Սինկէրի Ընկերութեան գրասենեակներն են՝ Պոլիս, Բերայի Հանդէս, Ղալաթիա [illegible]

Բերա) [illegible] Թիւ 343 և 345 կրկին
Ղալաթիա) [illegible]
Ստամպօլ) [illegible] Թիւ 2.
) [illegible] Թիւ 13
[illegible] Թիւ 130.

[illegible] Թիւ 343 և 345 [illegible] 50—36

ՀԱՋԱՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

ՀԱԳԳԸ ԷՔՐԷՄԻ ԽԱՑԾՂԱՆ

Այս խայծղանի (գաթրան) ջուրն ամէն տեսակէտով նախընտրելի է եւրոպական կարգ մը խայծղանի ջուրերէ, որոց բաղադրութիւնը անծանօթ կ'մնայ, և որոց համար կարգ մը «չարլաթան» ծանուցումներով լրագրական էջեր կ'լեցուին: Հագգը Էքրէմի խայծղանի ջուրը, որ արժանապէս գնահատուած է Օսմ. և օտար բժիշկներէ և պաշտօնապէս արտօնուած կայս. Բժշկական վարժարանէն, բնաւ չի վնասեր այն գործածողներու [illegible], և մեծապէս օգտակար է [illegible] հիւանդութիւններու համար: 40—29

ԳԻՆ 5 ՂՐՈՒՇ

Կը գտնուի գլխաւոր դեղագործներ ու քով, և դեղօրէից մթերանոցներուն մէջ

ՔՐԷՏԻ ԼԻՈՆԷ

ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԴՐԱՄԱԳԼ. 250 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔ

ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ՎՃԱՐԵԱԼ

Հաշուեկշիռ 28 Փետրուար, 1906

ԳՈՅՔ

	Ֆր.
Պատրաստ դրամ սնտուկին և պանքաներուն մէջ	157,193,434.87
Առեւտր. Թուղթեր	1,054,936,749.39
Որբոտ	389,901,986.37
Ընթացիկ հաշիւք	508,064,609.26
Երաշխաւորութեամբ փոխատուութիւնք	— —
Բաժնեթուղթ, մուրհակ, պարտաթուղթ և պետական արժեթուղթ	6,912,907.75
Անշարժ կալուած	37,000,000 »
Զանազան հաշիւներ	9,817,092.10
	2,163,826,779.74

ՊԱՐՏՔ

Աւանդ դրամ և ի տես մուրհակ	719,986,413.89
Ընթացիկ հաշիւք	807,620,952.97
Ընդունուած փոխանակագիրք	179,962,179.92
Պայմանաժամով մուրհակ	30,810,652.04
Զանազան հաշիւներ	75,446,580.92
Պահեստք	100,000,000 »
Դրամագլուխ	250,000,000 »
	2,163,826,779.74

Հաշուետուութիւններուն յար և նման է.
Նախագահ Վարչական Խորհրդոյ
Ա. ՄԱԶԸՐՈՍ

ԻՆՉ ԿԸՐԾՆԵՄ ՏՂԵԿԻՍ

Տղաք երբ հինգ վեց ամսուան ըլլան մայրերը անոնց լաւ սննդարար ուտելիք գտնելու հետամուտ կ'ըլլան, ինչ որ շատ բնական է, բայց որում, մայրական կաթը որչափ ալ առատ ու զօրաւոր ըլլայ, այլեւս անբաւական կ'դառնայ տղաք ուժովցնելու, երբ վեց ամսու ըլլան անոնք: Բարիզի ամէնէն հռչակուած բժիշկը Տքթ. Ֆալիէռ նկատողութեան առնելով այս կարեւոր խնդիրը, երկար փորձերէ ու քննութիւններէ վերջ, յաջողած է հնարել տղոց համար աամէն կարգի սնունդ մը, ՖՈՍՖԱԹԻՆ ՖԱԼԻԷՌ անուամբ, որ Բարիզի, Լոնտոնի և Վիեննայի բժշկական համալսարաններէն գնահատուելով, բոլոր քաղաքակիրթ աշխարհին մէջ ընդհանրացած է: ՖՈՍՖԱԹԻՆ ՖԱԼԻԷՌԸ չօգալի պէս խիստ քաղցրահամ է և միեւնոյն ժամանակ վերջին աստիճան սննդարար ու կազդուրիչ. ֆոսֆորական կաթին կրկին անգամը սննդութիւնը կ'պարունակէ, զոր ուտող տղաք կ'սնանին, կ'ուժովնան, կ'աճին կ'կազմաւորին, չուտով ոտքի կ'ելլեն և առանց հիւանդանալու ակռայ կ'հանեն:

Հազարաւոր օրինակներ կ'ապացուցանեն որ Ֆոսֆաթին Ֆալիէռով մեծցող տղաք, զուարթ, ուժեղ, զօրաւոր և կայտառ մարդիկ եղած են ապագային:

Ամէն հասակէ անձինք անհրաժեշտ է որ գործածեն այս սքանչելի սնունդը: Մանաւանդ ծերեր, հիւանդութենէ ապաքինողներ, ծծմայրեր ու նիհարներ, որոնց վերջին աստիճան օգուտ, սնունդ և կորով կուտայ:

ՖՈՍՖԱԹԻՆ ՖԱԼԻԷՌԸ կը ծախուի Կ. Պոլսոյ և գաւառներու մեծ դեղարաններու ու գիւղի մթերանոցներուն մէջ 26—16

ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆՑ

(Bureau Technique de Renseignements d'assurances)

Սիրքէճի, Սալիհ Հաֆըզ Գօնաղ, Բ. յարկ, Թիւ 33

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Իր տեսակին մէջ առաջին անգամ ըլլալով գոյութիւն ունեցող այս գրասենեակը՝ ապահովագրական իրողութեանց հմուտ փաստաբաններու և փորձառու ապահովագրիչներու վարչութեան ներքեւ կազմուած ըլլալով, կ'առաջնորդէ ապահովագրական գործառնութիւններ առանց բացառութեան և կ'անդրադառնայ ապահովագրութեանց հետ առնչութիւն ունեցող զանազան խնդիրներն և ցոյց կուտայ յարմարագոյն ընտրութիւնը:

Հետեւաբար կ'յորդորենք այն ամէն անձերն որոնք ապահովագրական ո' և է գործառնութեան մ'ունին կատարելիք՝ այցելել առաջ օգտուելու մեր նոր ձեռնարկին մանաւանդ թէ միջնորդներու (courtiers) ձեռքով կնքած են և կամ կ'փափաքին կնքել իրենց ապահովագրութիւնները, կրնան այն միջնորդներուն միջոցաւ մեզ դիմել, որովհետեւ այս վերջինները կրնան պատասխանել ըլլալ ամէն կերպով, բայց ազնուանալով եթէ ո'չ միշտ՝ քէթէ միշտ ապահովագրութեանց գիտական հանգամանքները (La technique de l'assurance), կրնան առաջարկել այն տեսակ պայմաններ որոնք ապահովագրեալներուն միջոցներուն և գիրքին հետ համաձայն չըլլան. — ուրեմն յառաջ պիտի գայ անխուսափելիօրէն վնասակար արդիւնք մը:

Ապահովագրական տեղեկատուութեանց արուեստագիտական գրասենեակի

Տնօրէն | Տէր
ՄԻՀՐԱՆ ՔԻԹԱՃԵԱՆ | ՎԱՀԱՆ ԵԿԱՐՈՅԹ

Ծանօթ.—Ապահովագրական տեղեկատուութիւններ, նպատակ ունենալով ապահովագրեալին իրաւունքները ըլլալ, — առանց նիւթական փոխարինութեան են: 50—2

ՊԱՅՄԱՆՔ «ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ»

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺՆԵԳԻՆ	6	Օսմ.
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ »	3	»
ԵՌԱՄՍԵԱՅ »	2½	»
ՏԱՐԵԿԱՆ » ՀԱՅՍ ԹՈՒՂԹԻ ՎՐԱՅ	7	»
ՑԱՆՔ ԳՆՈՂՆԵՐՈՒՆ	20	փր.
ՕՏԱՐԱԿԱՆ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ՓՈՍՏ—ԼՕՔԱԼՕՎ	18	Ֆր.
ՏԱՐԵԿԱՆ » » »	7	Ռուբ.
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ	35	Ֆր.
» ՎԵՑԱՄՍ. 18, ԵՌԱՄՍ.	9	»
» ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՅՍ ԹՈՒՂԹՈՎ	40	»

Օս. ոսկին 108 ղրշ. — Անգլ. ոսկին 119 ղրշ. — 20 ֆր. ոսկին 94½ ղրշ. էն

Ու Պոլիսէն 55 ղրշ. էն վար եղած առաքումները պիտի մնան Գ. Պոլսոյ և Գաւառի համար

ԾԱՆՕԹԻՐ: ՄԻՆՉԵ ԿԱՆԽԻԿ

Նամակի փուլ կ'ընդունինք՝ 20 համար 1 ղրշ. ետեւ բաղդայի փուլը 20 ղրշ. կ'հաշուէ, և մի միայն ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԱԾ ՆԱՄԱԿՈՎ:

Հասցէի փոփոխման համար անհրաժեշտ է ղրկել երկու ղրշ., նամակի փուլով:

Բաղդայի ծախքը մեր վրայ է, Բաղդալազարէն զատ: Իսկ դրամին առաքման ծախքն և ապահովագրութիւնն առաքողին վրայ են:

Ձեռագրերու և Փոփո'' գրերուն վրայ, պէտք է որ առաքողին իրեն ստորագրած ըլլայ 20 փարայի օրինական դրոշմը: Առանց թէ ոչ՝ երեք թերթ պիտի կ'ղրկուի:

Նամակատուներ, մայրաքաղաքէն կամ գաւառէն ղրկուած Ազգիրը պէտք է դրոշմ մուած ըլլան քան օրինակ: Առանց թէ ոչ չի ստացուիր: Շնորհակալութեան ու բարեգործական ծանուցումները գերծ են դրամի տուրքէն:

Պոլսոյ և գաւառի մէջ, թ'ի՞ն վճարուածները միայն վաւերական են որք կ'ըլլան ի փոխարէն Տպարանին պաշտօնական թղթին՝ տնօրէնի Տնօրէնէն, ու կնքուած կնքոցի կնքովը:

Թերթս թերթ կ'ղրկուի ամէն անոնց, ո' վերադարձնելէն ետքը առնելով հաւաքուած ըլլան իրենց ղրկած դրամները:

Բաժանորդ գրուելու և դրամը ղրկելու ամէն ղրկուին կ'ըլլան է՝ մինչեւ — որ մէկ տարեկ, որուն բոլոր ծախքն է 20 փարա մինչեւ 100 ղրշ. Նամակ ղրկելու պէտք չկայ: Բաւ է միայն — բաղդէն հարցնել եւ անէն նշանակել բաժանորդին անունը, հասցէն, թուականն ու գումարը: Դրամը մեզ կը հասնի, և թերթը կ'ղրկուի, անմիջապէս:

Ծանօթ է. անձնադրութիւնք ՁԵՆ ԳԻՐԾԱՅՐՈՒԻՐ: Ստորագրուած բաժանորդութիւնք ՕՐՆ ՕՐԻՆ կ'դադրի, ծանօթ թէ անծանօթ, որ' ալ ըլլան:

Գաւառացի բաժանորդները լաւ կ'ընեն ուղղակի եթէ ղրկելու հասցեն բաժանորդներ, կամ Կ. Պոլսոյ մէջ մէկը ցոյց տան որուն դիմում պարտաւորուի:

Գործակալ պաշտօնակատարներ իր իրենց ներկայացուցած բաժանորդներուն համար: Տպարանէ դրամները չեն տրուած Թերթին պատասխան, բացի պայմանաժամի իրենցմէ կ'պահանջուի:

Հին Թիւերը ամփոփական գնով չեն ծախուիր:

Ստացուած ձեռագրերն ետ չեն տրուիր:

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՆԱՄԱԿԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ կ'յիշեցնենք թէ իրենց նամակներուն կամ յօդուածներուն տակը պէտք է իրական ստորագրութիւնը դրած ըլլան, որովհետեւ ծածկանունով յարմարցուած ստորագրութիւնով կամ լեզ ակցութեան առարկայ ո' և է գրութիւն չենք հրատարակեր:

ԼՈՒՌ ԹԱՓՕԼԻՕ (21)

ԽԱՒԱՐԱԿՈՒՌՆ ԱՓՐԻԿԷ

ԱՆԱՊԱՏՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ.—Ը.

Նաւակին հրամայող սպան որ անսած էր պարզուած ծեծարանը՝ առանց լաւ մը զուշակելու անոր չարժառիթը, նշմարելով որ տաւանդողները դէպի գետեզերք կ'փախչին, անմիջապէս անոնց վազքին զուգահեռական ընթացք մը բռնած էր, և առանց վարանման մտած էր Ուիօ տաւ Մորդէօի ջուրերուն մէջ:

Թ.

Տէյվիօ չուտով նշմարեց թէ թշնամի նաւակն իր մակոյկէն աւելի արագ կ'յառաջանայ: Անմիջապէս գիշերային դիտակին մօտենալով, մեծ ուշադրութեամբ դիտեց այն ակ կէտն որ այնքան յամառութեամբ իրեն կ'հետեւէր ու հազիւ հազ կ'մօտենար:

—Զարմի դէմ առանցուեց Թիավարողներ կան, ըսաւ. պայքարն անհաւասար պայմաններու մէջ տեղի կ'ունենայ: Տասը վայրկեան չանցած եռեւնալս պիտի հասնին: Ուրեմն փորձ մը պէտք է ընել:

Այս ըսելէ վերջ երիտասարդն անմիջապէս հրամայեց մակոյկը գետեզերք քշել, ինչ որ գործադրուեցաւ վայրկեան մը չանցած:

— Բանտարկեալները ցամաք հանեցէք, և մակոյկը գետեզերք կապեցէք խատերուն մէջտեղ, գոչեց Տէյվիօ հրամայական և կարուկ շեշտով մը:

Այս հրամանը գործադրուելէ ետքը, դէպ Կիլլուա և Պարթէ դարձաւ, և ըսաւ.

—Պարոննե'ր, ձեր խոստման դրժեցիք և իրաւունք ունէի ձեզ չխնայելու ըսելու. կ'տեսնէք թէ հետապնդութեան տարրկայ եղած ենք, սակայն ժամանակ չունիմ երկար բարակ ձեռ խօսելու ձեզի. ընտրութիւնը ձեզի կ'թողում ուրեմն, եթէ կ'ուզէք տաքքրիդ քակել կուտամ, և դուք ալ մեզի չափ արագութեամբ կը քալէք, առանց խօսք մ'ընելու կամ ձիգ մը հանելու, հակառակ պարագային երկուքդ ալ գլուխը կ'ջախջախեմ այս տեղ:

Այս ըսելով Տէյվիօ լեցուց իր րէվօլվէրը:

—Ձեզի կ'հետեւինք, պարո՛ն, և կը խոստանանք լաւ միալ, պատասխանեցին երկու երիտասարդները մէկ բերան:

—Կարեւորութիւն չունի ինձ համար ձեր խոստումը, որուն ուղած առաննիդ դրժել վարժուած էք. աւելի՛ վստահ եմ իմ ընելիք հսկողութեանս վրայ: Կ'ծանուցանեմ ուրեմն թէ առաջին անգամ որ անհնազանդ ազդակ մը հանէք մեր վրայ ուշադրութիւն հրաւիրելու համար, այս րէվօլվէրն գնդակ պիտի հարկադրէ ցմէկ լռել միալ: Եւ հիմա, տղա՛ք, յառաջ Տէյվիօ, ամէնուս համար ալ կենաց և մահու խնդիր է. ո'ն ուրեմն ճամբայ ելլենք դէպ ի Լօ Կէբ, և հոն եղածին չափ արագ պէտք է յառաջանանք:

Ծովապատակներն յապահովի էին այլ եւ. որովհետեւ երեւոյթները չէին ենթադրել տար որ հետապնդողներն անխուսափելիօրէն գործեն իրենց նաւակը լքանելու, գիշեր առանց ցամաքի վրայ և իրենց անծանօթ երկրի մը մէջ չարունակելու հետապնդութիւնը: Ժամ մը արագ վազքէ ետքը ճիգն այն ճամբէն ուրիշ Կիլլուա և Պարթէ անցած էին արդէն անգամ մը, Տէյվիօ և իր խմբակն հեռուէն նշմարեցին Լօ Կէբի լոյսերը: Գերիներու նաւ բռնուելուն այնքան արագութեամբ տեղի ունեցած էր որ միակ ակնարկ մը չէր մնացած գետեզերքը, երբ Տէյվիօ և ընկերը նաւ հասան: Նաւակամատոյցին վրայ ելլելուն պէս Տէյվիօ Լը Նօէլի խօսիլը վազեց: Այս վերջինն արդէն տեղեկագիր անհամբերութեամբ իրեն կ'սպասէր:

—Ըսէ՛ տեսնեմ, ի՞նչ է եղածը, հարցուց Տէյվիօ տեսածին պէս:

—Եղածը աս է որ տուուգիւ մեզ ձեռք անցած են, և տօփէն մարդասպան մը, որուն ի՛նչ ազգի պատկանիլը չկրցայ հասկնալ, եկած կեցած է Ուիօ տաւ Մորդէօի գետաբերանը, ալխափի դիրքով մը որ կարենայ արգիլել ո և է նաւու դուրս ելլելը բաց ծովու կողմէն:

—Եղերքէն ո՞րքան հեռու կ'գտնուի:

—Հազիւ երկու մղոն հեռու:

Այս պատասխանին վրայ, Լը Նօէլ որ երբեք չէր վարանէր ամէնէն ծանր վայրկեաններու մէջ անմիջական որոշում առնելու, գանգակն հնչեցուց և սպասաւոր—նաւաստին խայիկին դրան վրայ երեւցաւ:

—Իմաց տուէք Մ. Մ. Վէռմէօի և Հօլսէյի թէ զիրենք տեսնել կ'ուզեմ:

Վայրկեան մը վերջն երկու ապաներն իրենց հրամանատարին առջեւը կ'մտնէին:

—Պարոննե՛ր, ըսաւ անոնց այս վերջինը. ոտ վայրկեանիս մարտանաւ մ'եկած պաշարած է մեզ գետաբերանին կողմէ. ապահով եմ թէ մեզ ձեռք առնող մարդն մը կայ, կամ Պոմոմի մէջ, կամ Պրազիլեական ծովեզերեայ վրայ և կամ այս տեղ, որ իմաց տուած է մեր գտնուած տեղը:

—Չէ՛ք կարծեր, նաւապետ, համարձակեցաւ հարցնել Վէռմէօ, չէ՞ք կարծեր թէ աս մեր միակ պատճառն ըլլալու է ասոր կէ առաջ Լօ Կէբի մղած կռիւը, որ տեղի ունեցաւ ծովեզերքէն ալ չատ հեռու. այս ենթադրութեամբ կ'բացատրուի ամէն բան: Այն երկու արմիղները զորս Ֆրանսա և Անգլիա կ'պահեն Կուինէի ծովածոցին մէջ, ափառած են ծովեզերքներուն երկայնքը, և մեզ ամէն կողմէ յոծանութեամբ չէ՛ջապատած ըլլալով, դժբախտութիւնն ունեցանք ըլլալու ենք անոնցմէ մէկէն տեսնուելու:

—Պատճ ճիշտ է ենթադրութիւնդ, Մ. Վէռմէօ, չարունակեց Լը Նօէլ: Կարեւորն այն է որ մեր մարթն աղատենք — և պէտք է ըսել թէ երբեք այսքան ծանր վտանգի մ'ենթարկուած չէինք — և կարող ըլլանք արջխել նաւահանգիստն հասցնել մեր բեռը, որու չնորհիւ ամէնքս ալ կարող պիտի ըլլանք վերջնապէս թողուլ այսքան վտանգաւոր արհեստ մը: Եթէ գետէն դուրս ելլել փորձելու համար առաւօտն սպասենք, անխուսափելի կերպով կորսուած ենք. որովհետեւ ա՛լ այս անգամ չենք կրնար յուսալ որ մեր զէնքերն եղածին հին մարտանաւ մ'եղած ըլլայ, հին անարժէք թնդանօթներով զինուած:

—Հակառակ գիշերուան մութին, ընդմիջեց Տէյվիօ, իր տաղանին և ցասկին ձեւէն, և կայմերուն դիրքէն կրցայ որոշակի գուշակել թէ այդ մարտանաւ առաջին կարգի զրահաւոր մ'է:

—Հետեւապէս չենք կրնար կասիլ այդ ծփուն բերդին դէմ: և բացորոշ է որ ցերեկուան լոյսով աակէ դուրս ելնելն անկարելի է, և անխուսափելի կերպով պիտի ընկղմինք: Կ'մնայ ուրեմն գիշերային և անմիջական փախուստի մը յոյսը: Եթէ մարտանաւն երէկ արեւմուտին՝ Ուիօի գետաբերանէն մանելու առեննիդ՝ մեր կայմերուն գագաթը կրցած է յեռնել, — և այս՝ միակ ենթադրութիւնն է զոր կարելի է ընել, — ամբողջ օրն անցուցած ըլլալու է նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնելով, ծովեզերաց և գետաբերանին խորութիւնը չափելով, որպէս զի կա՛մ մեր դուրս ելած առեննին զմեզ ընկղմէ, և կամ եթէ չատ ուշանանք դուրս ելլելու, հարիւր-հարիւր յիսուն նաւաստի ցամաք հանէ, այնտեղ խարսխած առեննիս մեզ ձեռք անցընելու համար: Հետեւապէս կորսնցնելու ժամանակ չունինք. կէս ժամէն լուսինը մարը պիտի մանէ, և տարիա ճիշդ մեկնումի յարմար վայրկեանը պիտի ըլլայ: Գացէ՛ք, պարոննե՛ր, և նայեցէք որ կազմ և պատրաստ գտնուինք մեկնումի:

—Հինգ վայրկեանէն կրնանք խարիսխը վերցնել, եթէ ուզէք, պատասխանեց Վէռմէօ. երկու տասնորդներու բերած լուրին վրայ ձեր տուած հրամաններն անմիջապէս գործադրելով ամէն միջոց ձեռք առինք, որպէս զի պատրաստ գտնուինք ո և է անակնկալի առջեւ: Շամէ մ'ի վեր երեխայ ֆոյտին բռնցուցին աւարտած է, և զիս կանչած առեննիդ Հօլսէյի իմաց կուտար ինծ թէ մեքենան չոգիի վրայ է արդէն:

—Ջուր առի՞ք:

—Բոլոր սնտուկները լեցուն են:

—Լաւ, պարոնները Թուլցուցէք և հրահանգներու սպասեցէք:

Երկու սպաները զինուորական բարեւ մը տալով դուրս ելան:

—Դուն ալ կրնաս քալել, Տէյվիօ, ըսաւ Լը Նօէլ այն մտերմական շեշտով զոր կ'առնէր երբեմն երբ մինակ մնար երիտասարդին հետ:

—Տակաւին տեղեկագիրս չաւարտեցի, ըսաւ այն տեսեն ջեր—նաւապետը, և պէտք էր հետախուզութեան բոլոր մանրամասն պարագաները:

Երբ Լը Նօէլ իմացաւ թէ Կիլլուա և Պարթէ կրակ վառած էին ծովեզերքին վրայ, և մարտանաւուն մէկ նաւակին գետին մէջ մտնելուն պատճառ եղած էին, անհնարաւոր բարկութեան մը մատնուեցաւ, և իր զայրոյթի առաջին թափին մէջ մահուան ծառէ մը կախել երկուքն ալ: Այս մարդոց գործը լմնցած էր, եթէ Տէյվիօ նոյն վայրկեանին ամէնահնչիւն ձայն մ'ընելէ զիրենք ազատելու. բայց ըսաւ մը չհասնեց բերնէն, որովհետեւ չատ լաւ կ'ճանչնար իր ազգականը, և գիտէր թէ այս փոթորիկն հանդարտեցնելու լաւագոյն միջոցն էր թողուլ որ ինքնիրեն հանդարտի: Եւ յիրաւի մէկ քանի վայրկեան ետքը Լը Նօէլ աւելի սէր եղաւ իր անձին, և արդարացնել թէ իր վրէժը պիտի լուծէ անոնցմէ: Ցանկարծ աւարտած եղաւ ժպիտ մ'ունեցաւ:

—Տէյվիօ, բարեկամս, ըսաւ իր երիտասարդ ազգականին. գացէք տեսէք թէ այդ տղոցչ Կապայի տանիկ գիտնալու՞ն է, և հասկցէք կրնա՞յ նոր տեղեկութեան մը մանել. կ'ուզեմ գիրքը տեսնել ըսելիք ունիմ: Աղէկ միտքս եկաւ, ի՞նչ ըրիք մեր երկու բանտարկեալները:

—Նաւ հասնելնուս պէս չղթայի զարնել տուի:

—Շատ աղէկ, ըրէք ուրեմն նաւապահին, որ զիրենք ինծի բերէ:

Տէյվիօ դուրս ելլելէն քիչ յետոյ Կիլլուա և Պարթէ՝ ձեռքերնին չղթայով կապուած՝ նաւապետ Լը Նօէլի առջեւը մտան:

(Շար.)